

Juliaana Sakari

KASVUN KULTAINEN AVAIN LASTEN SILMIN

Lapsi hoivan ja huolenpidon havainnoijana sekä
merkityksenantajana

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Marraskuu 2023

TIIVISTELMÄ

Juliaana Sakari: Kasvun kultainen avain lasten silmin -lapsi hoivan ja huolenpidon havainnoijana sekä merkityksenantajana
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Marraskuu 2023

Hoiva ja huolenpito ovat luonnollinen osa ihmisen inhimillistä toimintaa sekä tärkeä osa lapsen ja vanhemman keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa. Lapsen tarpeisiin vastaaminen, vanhemmuuden roolit ja yleinen ajatus hoivan ja huolenpidon tärkeydestä ovat vaihdelleet historian ja yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksesta. Hoivan ja huolenpidon tärkeyttä on usein myös tutkittu aikuisten, kasvattajien ja vanhempien näkökulmasta, minkä vuoksi lasten ajatukset ovat jääneet vähäisiksi. Tässä tutkimuksessa lasten näkemykset ovat kuitenkin keskiössä, ja tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksenantoja 5–6-vuotiaat lapset tuovat esiin havainnoissaan hoivaa ja huolenpitoa haastatteluvideon pohjalta. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa merkityksellistä tietoa lasten ajatuksista ja havainnoista liittyen hoivaan ja huolenpitoon.

Kandidaatintutkielmani aineisto on osa isompaa kansainvälistä tutkimusta, jossa aineistonkeruu alkoi keväällä 2023. Haastateltavana oli 25 lasta ikävuosilta 5–11. Näistä 25 haastattelusta tähän tutkimukseen otettiin mukaan kaikki 5–6-vuotiaiden lasten haastattelut, joita oli 12. Juuri tämän ikäisten lasten haastattelut sopivat parhaiten tutkimusaiheeseen. Haastattelutilanteessa lapsille näytettiin hoivaan ja huolenpitoon liittyvä video, jonka pohjalta lapsille esitettiin kysymyksiä. Tutkimus toteutettiin pääosin kvalitatiivisella tutkimusotteella, mutta aineiston analyysissä hyödynnettiin myös kvantitatiivista tutkimusotetta. Haastattelut litteroitiin ja tutkimukseen valikoituneita aineiston kohtia jäsennettiin frekvenssitaulukoinnin avulla kuudeksi taulukoksi. Frekvenssitaulukoinnin lisäksi aineistoa analysoitiin teemoittelevalla sisällönanalyysillä. Aineiston teemoittelutaulukosta laadittiin kuusi erilaista teemaa, jotka olivat hoivan ja huolenpidon inhimillinen ilmentyminen, varhaislapsuuden fysiologiset perustarpeet ja lapsi tarpeiden vastaanottajana, vanhemmuuden roolikentillä, empatia vanhempaa kohtaan, vanhemmuuden yhteisöllisyys sekä tietämättömyyden teema.

Keskeisimmät tutkimustulokset osoittavat, että enemmistö 5–6-vuotiaista lapsista ymmärtää hoivan ja huolenpidon merkityksiä ihmisen luonnollisena toimintana. Tutkimustuloksista selviää, että lapset tunnistavat lapsuuden tarpeita ja tarpeisiin vastaamisen tärkeyden. Vastauksista käy ilmi, että lapset tuntevat empatiaa videolla esiintynyttä hoivanantajaa kohtaan. Havainnot vanhemmuuden roolien merkityksistä, vastuun jakautumisesta sekä yhteisöllisestä vanhemmuudesta nousevat myös esiin. Tutkimustulokset osoittavat, että 5–6-vuotiaat lapset ovat tietoisia hoivan ja huolenpidon ilmentymistä ja lapset näkevät niiden toteutumisen äidin ja isän yhteisenä velvollisuutena. Lasten havaintoja ja merkityksenantoja hoivasta ja huolenpidosta olisi tarpeellista tutkia enemmän esimerkiksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden sekä empatian näkökulmista, jotta voisimme pysähtyä kuuntelemaan ja ymmärtämään lasten ajatuksia syvällisemmin.

Avainsanat: hoiva, huolenpito, tarpeet, vanhemmuuden roolit, empatia, varhaislapsuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
1 HOIVAN JA HUOLENPIDON KÄSITEMERKITYKSET.....	8
1.1 Hoiva ja huolenpito ihmisen inhimillisenä toimintana	8
1.2 Käsitteet historian saatossa meillä ja muualla.....	9
1.3 Huolenpito hoivan käsitteen rinnalla.....	9
1.4 Hoivan ja huolenpidon ristiriitaisuus historiassa keskiajan ihmisen Euroopassa ja Yhdysvalloissa	10
1.5 Vanhemmuuden roolien muutostiloissa	12
2 LAPSEN AJATTELU HOIVAN JA HUOLENPIDON YMMÄRRYKSEN TAUSTALLA.....	15
2.1 Sosiaalinen konstruktionismi lapsen ajattelun tarkastelussa.....	15
2.2 Kiintymyssuhde hoivasiteen rakentumisessa.....	16
2.3 Oppien mallien kautta	17
2.4 Lapsen moraalitajun ja empatian kehitys 5–6-vuotiaana.....	19
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	21
3.1 Metodologinen lähestyminen	21
3.2 Tutkimuskysymykset.....	22
3.3 Aineistonkeruu	22
3.4 Aineiston analyysi	23
4 TUTKIMUSTULOKSET	25
4.1 Frekvenssitaulukointi.....	25
4.2 Teemoittelu	30
4.3 Esiin nousseet teemat.....	31
5 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	32
5.1 Hoivan ja huolenpidon inhimillinen ilmentyminen.....	32
5.2 Varhaislapsuuden fysiologiset perustarpeet ja lapsi tarpeiden vastaanottajana.....	33
5.3 Vanhemmuuden roolikentillä.....	33
5.4 Empatia vanhempaa kohtaan	34
5.5 Vanhemmuuden yhteisöllisyys.....	35
5.6 Tietämättömyyden teema.....	35
5.7 Tutkimuksen ja tulosten luotettavuuden arviointi.....	36
6 MITÄ LASTEN MERKITYKSENANNOISTA VOI PÄÄTELLÄ?	38
6.1 Tutkimuksen eettisyys.....	41
6.2 Jatkotutkimusideat	42
LÄHTEET	44

7 LIITTEET.....	50
Liite A Tutkimuskutsu.....	50
Liite B Tutkimuskutsun Facebook-viesti.....	50
Liite C Suostumuslomake	51

TAULUKOT

TAULUKKO 1. TAPAHTUMAT PERHEESSÄ JA HENKILÖIDEN TEKEMISET	26
TAULUKKO 2. HENKILÖIDEN TARPEET	26
TAULUKKO 3. VAUVAN TARPEET	27
TAULUKKO 4. TILANTEEN ERILAISUUS.....	27
TAULUKKO 5. ÄIDIN ERILAINEN TOIMINTA.....	28
TAULUKKO 6. ISÄN ERILAINEN TOIMINTA	29

JOHDANTO

Lapsen kasvattaminen kohti tulevaisuuden itsenäistä elämää on pitkä ja vaiherikas prosessi, jossa hoiva ja huolenpito näyttäytyvät paitsi ainutlaatuisina myös välttämättöminä asioina. Läheisistä suhteista saadun hoivan ja huolenpidon katsotaan olevan merkityksellinen ja lapsen kehitystä eteenpäin vievä tekijä (Jussila, 2023). Tämän vuoksi hoivan ja huolenpidon tutkimisen mielekkyys on perusteltua sen merkityksellisyyden ja tärkeyden vuoksi. Hoivan ja huolenpidon käsitteet ovat kulkeneet rinnakkain historian saatossa. Hoiva ja huolenpito ovat olleet irrottamaton osa lapsen sekä vanhemman välistä suhdetta eri aikakausina, vaikka hoivan ja huolenpidon ilmentyminen vanhemman ja lapsen suhteessa on saattanut olla erilaista. Hoivan ja huolenpidon voidaan ajatella näyttäytyvän myös vuorovaikutteisena sekä ihmisen inhimillisenä toimintana, missä ilmentyvät mielekkään ja tasapainoisen elämän edellytykset, kuten esimerkiksi pyyteettömän rakkauden ja kiintymyksen elementit. Schafferin (2004) mukaan ihmisten väliset suhteet erityisesti lapsen ja vanhemman välillä sisältävät useita ulottuvuuksia, joista kiintymyksen ulottuvuus on merkittävin. Schafferin (2004) tarkastelun mukaan tämä merkitsee, että hoivan ja huolenpidon merkitys lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on huomionarvoista. Breinerin, Fordin ja Gadsdenin (2016) mukaan vanhemmat ovat tärkeimmät ihmiset pienen lapsen elämässä ja syntymästä lähtien lapset oppivat luomaan luottamussuhteen vanhempiin tai vanhemmuuden roolissa toimivaan hoivanantajaan.

Hoivan ja huolenpidon historiassa keskiajan Euroopan ihmisten hoivakäsitykset näyttäytyivät osittain erilaisina verrattuna nykypäivän ajatuksiin hoivasta ja huolenpidosta. Harweyn (2023) mukaan nykypäivän käsitykset vauvanhoidosta saattavat periaatteiltaan olla kuitenkin yhtenevät keskiajan ihmisen toiminnan kanssa, vaikka eroja on löydettävissä. Atlantin ja Tyynenmeren rajaviivalla sijaitsevassa Yhdysvalloissa hoivan ja huolenpidon näyttäytyminen lapsen ja vanhemman välillä on myös ajan saatossa saanut

osakseen jokseenkin ristiriitaisia elementtejä, erityisesti äitien työllisyysmahdollisuuksien lisääntyessä. Hoivan ja huolenpidon näyttäytyminen ja lapsen tarpeisiin vastaaminen ovat muuttuneet historian saatossa yhteiskunnallisten rakenteiden muuttuessa. Tämän mielekkään näkökulman perusteella lähestyn hoivan ja huolenpidon käsitteitä myös historiallisesta näkökulmasta.

Erytisesti lapset saattavat nähdä hoivaajiensa roolien jakautumisen ja lapsen tarpeisiin vastaamisen täysin erilaisella tavalla kuin miten aikuiset ja vanhemmiksi tulleet henkilöt sen ovat tottuneet näkemään. Ajatukset hoivasta ja huolenpidosta ovat usein rajautuneet aikuisten, kasvattajien sekä vanhempien näkökulmaan. Lapsen ääni hoivan ja huolenpidon tarkastelussa on ollut suhteellisen vähäinen, vaikka juuri pienten ihmisten ajatukset sekä havainnot tuottavat mielenkiintoisia lähestymiskulmia ja uudenlaista ymmärrystä hoivan ja huolenpidon tarkasteluun. Lasten osallisuuden ja havaintojen rajautuneisuuden takia tässä kandidaatintutkielmassa lasten ajatukset ja havainnot ovat tutkimuksen keskiössä.

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on tutkia 5–6-vuotiaiden lasten havaintoja ja merkityksenantoja hoivan ja huolenpidon ymmärtämisestä. Tutkimus on toteutettu pääosin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä hyödyntäen myös kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmän mahdollisuuksia aineistonkäsittelyssä, esimerkiksi havaintojen esiintymismäärien tilastoinnissa. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdestatoista 5–6-vuotiaiden lasten litteroiduista haastattelusta. Tutkimuksen aineisto on osa laajempaa apulaisprofessori Juliene Madureira Ferreiran (mukana myös tohtori Allegra Midgette sekä tohtori Yen-Hsin Chen) kansainvälistä tutkimusta:” *From Care receivers to caregivers: a developmental and cross-cultural analysis of the conceptualization of care within the family*”.

Tutkielmani etenee niin, että ensimmäisessä luvussa käsittelen hoivan ja huolenpidon käsittemerkityksiä niin ihmisten inhimillisenä toimintana kuin myös historian muutosten ilmiönä. Toisessa luvussa alalukuineen käsittelen lapsen ajatteluun vaikuttavia mahdollisia osatekijöitä hoivan ja huolenpidon merkitysten ymmärtämisessä ja havaintojen muodostamisessa. Tämän jälkeen kolmannessa luvussa käsittelen tutkimuksen toteutusta sekä aineistonkäsittelyä tutkimusmenetelmäksi valitun määrällisen frekvenssitaulukoinnin ja laadullisen

teemoittelun avulla. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Viidennessä luvussa tarkastelen keskeisiä tutkimustuloksia peilaten tuloksia valittuun teoriapohjaan. Kuudennessa luvussa käsittelen aiheittani pohdinnan avulla ja lopuksi päätän kandidaatintutkielmani eettiseen tarkasteluun ja jatkotutkimusideoihin.

1 HOIVAN JA HUOLENPIDON KÄSITEMERKITYKSET

Tässä teorialuvussa tarkastelen hoivan ja huolenpidon käsitteitä niiden moninaisesta ja inhimillisestä näkökulmasta. Tutkimukseni keskeisimmät käsitteet ovat *hoiva ja huolenpito*, minkä takia käsitteiden laaja, mutta aiheeseen rajattu tarkastelu on perusteltua. Tarkastelen hoivan ja huolenpidon käsitteitä kielenkäännösten vaikutuksesta sekä hieman niiden historiallisesta näkökulmasta ihmisen elämässä Yhdysvalloissa ja keskiajan Euroopassa. Pohdin myös vanhemmuuden rooleja ja niiden muutoksia. Monipuolinen tarkastelu tarjoaa näkökulmia hoivan ja huolenpidon syvälliseen tarkasteluun taustoittamalla merkityksenantoja sekä havaintoja, joita lapset hoivasta ja huolenpidosta muodostavat.

1.1 Hoiva ja huolenpito ihmisen inhimillisenä toimintana

Ensikosketus kohdun ulkopuoliseen maailmaan konkretisoituu lapsen syntymänä, vaikka ulkomaailman havainnointia tapahtuu jo äidin kohdun suojaisassa ympäristössä. Syntyessään lapsi on riippuvainen toisista ihmisistä, milloin myös hoivan ja huolenpidon merkitys elämän alkutaipaleella ja seuraavina varhaisina vuosina on erityisen merkityksellistä ja tarpeellista. Jokainen ihminen tarvitsee hoivaa ja huolenpitoa elämän eri vaiheissa. Anttonen, Valokiven ja Zechnerin (2009) tarkastelun mukaan hoiva näyttäytyy tuttuna ja arkipäiväisenä asiana jokaiselle ihmiselle. Heidän mukaansa elämän eri taitekohdissa ihminen tarvitsee hoivaa tai vastaavasti jokaisella ihmisellä on omakohtaisia kokemuksia hoivan antamisesta toisille. Jotta hoivan ja huolenpidon näyttäytymistä ja rakentumista voidaan tutkia, on hyvä tarkastella käsitteiden merkitysulottuvuutta.

Hoivan ja huolenpidon tarkastelu voi olla moninaista ja limittäistä ja se voi sisältää useita merkityksiä. Anttonen ja Zechner (2009) esittävät, että hoivan

käsitteellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi työtä, joka on palkatonta tai palkallista. Hoivan nähdään usein tarkoittavan kuitenkin paljon enemmän kuin mitä työnäkökulma tarjoaa. Hoiva on ennen kaikkea sosiaalisten suhteiden määritelmä ja inhimillisen kanssakäymisen ulottuvuus, jossa myönteiset tunteet, kuten rakkaus, sitoutuneisuus ja velvollisuus sekä tarpeiden huomioiminen ovat keskeisiä, niin kuin Anttonen ja Zechner (2009) asian myös osoittavat.

1.2 Käsitteet historian saatossa meillä ja muualla

Yhteiskunnalliset ja kulttuurishistorialliset ulottuvuudet ovat luoneet hoivalle ja huolenpidolle erilaisia ja uudenlaisia merkityksiä sen lisäksi, miten hoivan käsite voidaan yleisesti ymmärtää. Ajatukset hoivasta ja huolenpidosta eivät ole aina näyttäytyneet samanlaisina ja eri kielet sekä kielenkäännökset ovat jättäneet jälkensä

Anttosen ja Zechnerin (2009) mukaan hoivan käsite esiintyy niin arkikielessä kuin tieteen sanastoissa. Heidän tarkastelunsa mukaan varsinainen keskustelu hoivasta yleistyi vasta 1980-luvulla, jota ennen hoivasta voitiin käyttää muun muassa termejä *huolenpito*, *auttaminen*, *hoito ja hoitaminen*. 1980-luvulla hoivan käsite kuvasti naistutkijoiden mukaan naisen palkattoman huolenpitotyön yhteiskunnallista merkityksellisyyttä. Samoihin aikoihin teoreettinen keskustelu hoivasta käynnistyi Isossa-Britanniassa ja Pohjoismaissa (Anttosen & Zechner, 2009; Ungerson, 1990). Anttonen ja Zechner (2009) mainitsevat myös, että ruotsin kielen sana *omsorg* kääntyisi suomen kielellä luontevammin sanaksi huolenpito, kun taas angloamerikkalaisessa keskustelussa käsite *care* ja sen monet muunnelmat (*care-giving*, *care-receiving*, *care-taking* ym.) loivat vankan pohjan lyhyen ja ytimekkään hoivan käsitteen rakentumiselle ”huolenpidon” pitkän käsitteen sijaan. Historian saatossa eri kulttuurien ja kielenkäännösten vaikutuksesta hoivan käsite on juurtunut suomalaiseen sanastoon sekä ihmisten väliseen keskusteluun.

1.3 Huolenpito hoivan käsitteen rinnalla

Hoivan käsitteen näyttäytymistä yhteiskunnassa ja ihmisten välisissä keskusteluissa ja merkityksenannoissa on hyvä tarkastella kuitenkin myös

huolenpidon käsitteen kautta, vaikka hoivan käsite suurimmaksi osaksi on vaihtunut lyhyempään muotoon.

Arkikeskustelussa ihmiset usein käyttävät molempia käsitteitä eli hoivaa ja huolenpitoa ilmaistessaan samaa tarkoittavia asioita. Näin ollen hoivan käsitteen juurtuminen ei ole aivan yksiselitteistä, vaikka sitä sanan iskevyydestä ja lyhyydestä huolimatta suositaan. Anttonen ja Zechner (2009) painottavat kuitenkin, että hoivan käsitteen määrittely ei ole helppoa, eikä hoivan käsitteellä ole vastaavaa tietoteoreettista pohjaa kuin esimerkiksi kasvatustieteissä käytettävällä sanalla *kasvatus* tai hoito- ja lääketieteissä käytettävällä sanalla *hoito*. Tämän näkökulman perusteella Anttonen ja Zechner (2009) huomauttavat, että hoivan käsitteen merkitsevyys voidaan laajentaa niin pieniä lapsia, vanhoja ihmisiä sekä äitiyden ja vanhemmuuden maailmaa koskevaksi käsitteeksi.

1.4 Hoivan ja huolenpidon ristiriitaisuus historiassa keskiajan ihmisen Euroopassa ja Yhdysvalloissa

Hoivan ja huolenpidon merkitykset ja heijastumat ihmisten elämään ovat näyttäytyneet vuosisatojen saatossa eri tavoin kuin millaisina kyseiset käsitteet näyttäytyvät nyky-yhteiskunnissa ja ihmisten toiminnassa. Hoivan ja huolenpidon historia, esimerkiksi keskiajan ihmisen elämässä Euroopassa ja Yhdysvalloissa naisten työllisyyden lisääntyessä on muovannut ja uudistanut hoivan ja huolenpidon käsitteitä monien vaiheiden kautta.

Lontoon yliopiston kunniatutkija Katherine Harweyn (2023) mukaan ihmiset keskiajan Euroopassa pitivät lapsistaan hyvää huolta suhteellisen samantapaisesti kuin nykyihmiset, vaikka keskiajan Euroopan maailmaa ja erityisesti lastenhoitoa vaivasivat lapsikuolleisuus ja useat taudit. Harweyn (2023) mukaan keskiajan ihmiset olivat kiinnostuneita lastenhoidosta samoin tavoin kuin nykylääketieteen teorit lapsen tarpeista ja lasten hoidon erityisyydestä. Karjalainen ja kumppanit (2022) mainitsevat, että Maslowin (1943) tarvehierarkian mukaisesti ihmisen perustarpeiden tulisi olla täytettynä, jotta ihmisen voisi osallistua seuraavan tason toimintoihin. Ihmisen perustarpeita ovat esimerkiksi ruoka, vaatteet, turvallisuus ja mukavuus. Hoivaa ja Huolenpitoa tarkastellessa Maslowin (1943) tarvehierarkian mukaan ihmisen fysiologiset tarpeet ovat seuraavien tasojen, kuten turvallisuuden, sosiaalisuuden ja

tunnustuksen tarpeiden pohja. Lasten näkökulmasta vanhempien tärkeänä tehtävänä on tyydyttää muun muassa lapsen fysiologisia sekä turvallisuuden tarpeita, jotta lapsi voisi kehittyä ja kasvaa. Keskiajan ihmiset mahdollisesti ymmärsivät Maslowin (1943) tarvehierarkian periaatteita, vaikka itse teoria kehittyi 1900-luvulla. Harweyn (2023) mukaan keskiajan äidit asettivat esimerkiksi rintaruokinnalle korkean tason, minkä esikuvana pidettiin Kristusta imettävää Neitsyt Mariaa. Harwey (2023) mainitsee myös, että Ranskan Boulognessa 1100-luvulla elänyttä kreivitär Idaa taas pidettiin Neitsyt Marian esimerkin jäljittelijänä tämän imetyshalun laajentuessa samanaikaisesti hänen kolmeen poikaansa. Keskiajan äidit kokivat vauvan hoivaamisen niin imetyksen kuin ruokinnan osalta tarpeelliseksi ja vastuulliseksi tehtäväksi. Isien rooli ei näyttäytynyt samanlaisena kuin äitien ja lapsen hoivaaminen usein liitettiin ensisijaisesti naisten tehtäväksi. Myös vauvan tarpeista on keskusteltu paljon ja esimerkiksi lapsen itkuun vastaaminen ei ole aina ollut yksiselitteistä. Harwey (2023) kuvailee keskiajan Euroopan lääketieteen edustajien näkemyksiä, siitä, että esimerkiksi vauvan pitäisi antaa itkeä jonkin aikaa ennen kuin vauvalle tarjotaan ruokaa. Tämän tapaisesta ajatuksesta, jossa vauvan itkuun ei vastata mahdollisimman pian, on kuitenkin luovuttu ja nopeaa vastaamista itkuun pidetään merkityksellisenä vauvan kehityksen ja hoivasiteen rakentumisen kannalta. Usein itkun syynä voikin olla, että vauvan tarpeita ei ole tyydytetty tai pahanolon lähteitä ei ole poistettu (Mannerheimin lastensuojeluliitto, [MLL], 2023). Tietoisuuden lisääntyminen vauvan tarpeista ja itkun syistä sekä itkuun vastaamisesta on kehittänyt vanhempien toimintatapoja entisestään.

Sonya Michel (2011) Marylandin yliopistosta on tutkinut hoivan ja huolenpidon historiaa Yhdysvalloissa, ja hän on löytänyt monia mielenkiintoisia käännteitä hoivan ja huolenpidon toiminnallisesta ulottuvuudesta. Michelin (2011) mukaan esimerkiksi Amerikan alkuperäisasukkaat aikoinaan ovat hoitaneet lapsiaan kiinnittämällä vastasyntyneet kehtolautoihin, joissa lapsi roikkui kudottujen silmukoiden varassa. Siirtomaa-ajan naiset taas kiinnittivät lapsia jakkarioihin ja istuimiin estääkseen lapsia putoamasta. Erilaisista hoitotavoista voi huomata, että lapsen turvallisuudesta on pidetty erityistä huolta menneinä aikakausina. Michel (2011) tarkastelun mukaan naisten työllistymisen lisääntyessä afroamerikkalaiset äidit hoitivat valkoisia lapsia omien lastensa sijaan. Useat yhdysvaltalaiset äidit hylkäsivät lapsiaan, sillä taloudellisen

tilanteen taakka, työllisyyden lisääntyminen ja köyhyys kavensivat äitien mahdollisuuksia kasvattaa lapsia. Verrattuna historian alkuperäisasukkaiden elämään tai siirtomaa-ajan naisiin tilanne oli erilainen 1800-luvun lopulla. Michel (2011) mainitsee, että vuonna 1893 Josephine Jewel Dodgen New Yorkin hyväntekeväisyysjärjestäjien joukko perusti *World's Columbian* mallipäivätarhan ja pian tämän jälkeen vuonna 1898 Chicagossa perustettiin toiminnalleen omistautunut organisaatio *Federation of Day Nurses*. Michel (2011) mainitsee, että kuitenkin muutkin uudistajat Dodgen tapaan pyrkivät keksimään keinoja köyhien äitien hoitotaakan helpottamiseksi. Äitien tilanteessa ja lasten hoidossa huomattiin siis selviä puutteita, joihin alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Michelin (2011) kuvaelmat Yhdysvaltojen historiasta osoittavat, että hoiva ja huolenpito ovat näyttäneet vaihtelevina ja muuttuvina elementteinä yhteiskunnan muuttuessa ja kehityksen mennessä eteenpäin. Äitien rooli on ollut vahva niin keskiajan Euroopan ihmisen elämässä kuin myös Yhdysvaltojen kehityksen taitekohdissa. Hoiva ja huolenpito eivät ole kadonneet, vaan kulkeutuneet historian saatossa rinnakkain ihmisten toiminnassa. On hyvä kuitenkin huomata, että hoiva ja huolenpito eivät ole näyttäneet kaikkina ajanjaksoina yhtä merkittävänä tai samanlaisina, mutta ovat silti olleet irrottamaton osa ihmisten elämää.

1.5 Vanhemmuuden roolien muutostiloissa

Vanhemmuuden roolit ovat vaihdelleet ajan saatossa ja erityisesti äidin rooli on ollut toimia hoivanantajana, kun taas isän rooli on ollut toimia perheen elättäjänä ja toimeentulon mahdollistajana. Hoiva ja huolenpito ovat kulminoituneet erityisesti äidin työksi, sillä äidin vastuuta ja velvollisuutta hoivaamisesta on pidetty luonnollisena. Ajatus hoivaamisesta on osittain myös sukupuolittunutta, sillä hoiva on mielletty ensisijaisesti naisen työksi. Naisten roolin suhteessa hoivaan voi huomata esimerkiksi naisvaltaisilla hoiva- ja kasvatusaloilla. Haukkamaan (2000) mukaan isän rooli on ollut muutostilassa, ja isänä olemiseen kohdistuneet roolit ovat vaihdelleet eri kulttuureissa. Haukkamaa (2000) mainitsee, että esimerkiksi 3000 vuotta vanhoilla kiinalaisilla kirjoitusmerkeillä isää symboloivaa merkki muodostettiin oikeaa kättä ja kivikirvestä kuvaavista merkeistä. Oikea käsi ja kivikirves mahdollisesti viittaavat fyysisyyteen ja

työntekoon, joita on pidetty miehille luonnollisena asiana. Haukkamaa (2000) kuitenkin kuvailee läntisten hyvinvointivaltioiden nykyihanteeksi ”pehmoisää”. Tällä kuvailulla Haukkamaa (2000) tarkoittanee, että isän rooli lasten hoivaajana on tullut entistä läheisemmäksi ja isät ovat ottaneet hoivasta ja huolenpidosta enemmän vastuuta, kun pitkään isän rooli on ollut toimia perheen elättäjänä niin kuin kiinalaisten kirjoitusmerkkien pohjalta voi huomata. Isät osallistuvat yhä useammin esimerkiksi synnytystilanteeseen ja näin ollen ovat mukana lapsen elämässä aivan lapsen syntymästä asti.

Vanhemmuuden roolien jakautumisella on pitkä historia, mutta viime aikoina tutkimukset ovat osoittaneet, että äidin biologisen hoivaajan roolin lisäksi myös isillä on kyky omaksua hoivanantajan rooli (Sinisalo & Veistola, 2023). Tuoreet tutkimukset ovat osoittaneet, että miehen amygdalan eli manteliumakkeen lepotilalla on yhteys varhaiseen osallistumiseen lastenhoidossa (Sinisalo & Veistola, 2023). Horstman ja kumppanit (2021) ovat tutkineet uusien isien aivojen luontaisten hermosolujen verkkoyhteyksien yhteyttä lastenhoitoon. Tutkimuksen mukaan lasten hoitamisella on positiivisia ja empatiaa lisääviä vaikutuksia amygdalan lisääntyneeseen yhteyteen ohimolohkon subramarginaalisiin poimuihin, pikkuaivojen takakeskipoimuun sekä aivojen parietaaliseen lohkoon (Horstman ym., 2021).

Sinisalon ja Veistolan (2023) mukaan lapsen kehityksessä, isä-lapsi-vuorovaikutussuhteessa ja miesten aivotoiminnassa havaitut muutokset ovat yhteydessä isän osallisuuden lisääntymiseen lastenhoidossa. Abrahamin ja kumppaneiden (2014) tutkimuksessa ilmeni jo aiemmin, että isät, jotka ottivat päävastuun lasten hoitamisesta, havainnoivat paremmin lapsensa lähettämiä vihjeitä vuorovaikutustilanteiden aikana verrattuna isiin, jotka omaksuivat toissijaisen roolin lapsen hoivaajana. Horstmanin ja kumppaneiden (2021) sekä Abrahamin ja kumppaneiden (2014) tutkimuksissa on havaittu isän roolin tärkeys isä-lapsisuhteen rakentumisen kannalta. Molemmat tutkimukset osoittavat, että äidin lisäksi myös isä on tärkeässä roolissa hoivanantajana eikä isän rooli ole toimia pelkkänä sivussa kulkijana.

Sinisalon ja Veistolan (2023) mukaan isän ja lapsen välisellä suhteella voi olla ylisukupolvinen taipumus periytyä. Tämän vuoksi isät saavat yhä enenevässä määrin yhteiskunnallista kannustusta osallistua hoivaamiseen. Suomen hallituksen vuoden 2022 vanhempainrahajärjestelmän tavoitteena on kannustaa

isiä osallistumaan lasten hoitoon ja kaventaa palkkaeroja sukupuolten välillä (Sinisalo & Veistola, 2023). Tulokset pohjoismaissa ovat olleet positiivisia ja erityisesti Ruotsissa työn osallistamisaste on maailman korkein ja isien palkallisten vanhempainvapaiden käyttö on 30 prosenttia (Sinisalo & Veistola, 2023).

Hoivan ja huolenpidon roolit ovat muuttuneet yhteiskunnallisten muutosten yhteydessä, ja isyyden merkitystä on alettu korostaa myös yhteiskunnallisella tasolla aiempiin vuosiin verrattuna. Mahdollisina syinä isän ja isyyden tarpeellisuuden esiin nostamiselle on tasoittaa naisten ja miesten välistä hoivan jakautumista, vaikka äiti ensisijaisen tärkeä hoivaaja onkin. Vaikuttavana tekijänä on esimerkiksi pyrkimys naisten ja miesten tasa-arvoisempaan asemaan yhteiskunnassa, jossa hoivavastuun roolien jakautumista pyritään häivyttämään. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on mahdollisesti myös isän roolin tarpeellisuus hoivaajana ja huolehtijana lapsen elämässä. Tiedon lisääntyminen esimerkiksi tasa-arvopyrkimyksistä ja lapsen tarpeista ovat nostaneet isän roolin tärkeyden tietoisuuteen ja yleiseen keskusteluun.

2 LAPSEN AJATTELU HOIVAN JA HUOLENPIDON YMMÄRRYKSEN TAUSTALLA

Lapsen näkökulma hoivan ja huolenpidon merkityksen ymmärtämisessä on moninainen. Lapset voivat ymmärtää hoivan ja huolenpidon käsitteet eri tavoin kuin mitä niillä sanakirjamääritteisesti tarkoitetaan. Lasten kanssa käytävien keskusteluiden tarkastelussa on huomioitava kuitenkin erilaiset tekijät, jotka saattavat vaikuttaa käsitteiden ymmärtämiseen. Sosiaalinen konstruktivismi ja lapsen rakentamat sosiaaliset representaatiot, mallioppiminen, kiintymyssuhteiden rakenteet, empatian ja moraalitajun kehitys sekä lapsen omat kokemukset lapsuudessa koetusta hoivasta ja huolenpidosta voivat tarjota näkökulmia hoivan ja huolenpidon käsitteiden jäsentymiseen lasten tekemissä merkityksenannoissa ja havainnoissa. Tässä teorialuvussa käsittelem edellä mainittuja vaikuttavia ja taustoittavia osatekijöitä sekä tarkastelunäkökulmia lapsen hoivan ja huolenpidon ymmärryksessä.

2.1 Sosiaalinen konstruktivismi lapsen ajattelun tarkastelussa

Hoivan ja huolenpidon merkitystä voidaan tarkastella myös esimerkiksi tieteenfilosofian näkökulmasta sosiaalisesta konstruktivismista, joka tarjoaa näkemyksiä käsitteiden ymmärtämiseen. Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan (2006) mukaan sosiaalinen konstruktivismi jäsentää sosiaalisen todellisuuden rakentumista niin kielellisessä kuin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) mainitsevat myös, että sosiaalisen konstruktivismin tarkastelutavan perusteella kieli voidaan ymmärtää ihmisen sosiaalisen elämän merkityksen tuojana samoin kuin tilannesidonnaisena, puhujista riippuvaisena sekä seurauksia tuottavana kokonaisuutena. Näin ollen myös lapset tuottavat omia sosiaalisia konstruktivistisia näkemyksiään hoivan

ja huolenpidon ymmärtämiseen. Hoivan ja huolenpidon merkitystä on mielekästä tarkastella erityisesti lasten havaintojen ja muodostamien merkityksenantojen avulla.

Tieteen termipankin (2015) sosiaalipsykologisen käsitteenmäärittelyn mukaan sosiaalisilla representaatioilla tarkoitetaan niitä arkiteorioita, jotka ovat ihmisille jollain tapaa merkityksellisiä. Sosiaaliset representaatiot muodostuvat arvoista, käytännöistä sekä ihmisen ajatuksista ja mielikuvituksesta, mitkä yhdessä luovat ihmisen toiminnan materiaalisessa ja sosiaalisessa maailmassa ja mahdollistavat keskinäisen kommunikaation.

2.2 *Kiintymyssuhde hoivasiteen rakentumisessa*

Hoivan ja huolenpidon tarpeiden ilmentyminen näyttäytyy ensisijaisesti ihmisen sisäsyntyisinä eli biologisina tarpeina. Lehtosen ja kumppaneiden (2018) mukaan nälän, fyysisen turvattomuuden sekä kylmän tunne ovat ensimmäisiä kokemuksia vauvan syntymän jälkeen, minkä takia lapsi ei voi selviytyä ilman hoivaajan tarjoamaa turvaa. Lehtonen ja kumppanit (2018) mainitsevat myös, että vastavuoroisen sidoksen muodostuminen lapsen ja vanhemman välille on välttämätön. Rusasen (2011) mukaan kiintymyksen muodostumista lapsen ja hänestä huolehtivan aikuisen välille voidaan kuvailla eräänlaisina talon perustuksina. Hänen mukaansa samoin tavoin kuin lujat ja tukevut perustukset ovat kestävän talon edellytyksinä, myös lapsen turvallisuus oppimisen sekä tunne-elämän kehityksen kannalta luo vakaan sekä tasapainoisen pohjan lapsen tulevaisuuden elämälle sekä aikuisuuden mielenterveydelle.

Nummisen (2005) mukaan vauvan tarpeista huolehtiminen, niiden tyydyttäminen sekä huomioiminen on hoivanantajan tärkein tehtävä. Brittipyykologi John Bowlbyn (1969) kiintymyssuhdeteorian (*attachment*) mukaan tavoittaakseen vanhempansa huomion lapsi kehittää tapoja, joiden avulla hän voisi onnistua saamaan vanhemman huomion. Sinkkosen (2004) mukaan kiintymyssuhteiden luokittelu turvalliseen ja turvattomaan perustuu Mary Ainsworthin (1978) luokitteluihin ja vierastilannemenetelmään. Ainsworth (1978) jakoi kiintymyssuhteet kolmeen kategoriaan, jotka ovat 1. turvallinen, 2. turvaton ja 3. ristiriitainen (Sinkkonen, 2004). Ensimmäisessä eli turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi elää ympäristössä, jossa hoivaaja on kohdannut lapsen

myötätuntoisesti ja asioissa on johdonmukaisuutta. Toisessa eli turvattomassa kiintymyssuhteessa kiintymys on välttelevää ja kognitiot sekä affektit eivät ole tasapainossa. Lapselle voi pahimmassa tapauksessa kehittyä haasteita luoda yhteyttä omiin tunteisiin. Kolmas eli ristiriitainen kiintymyssuhde taas perustuu impulsiiviseen tai epäjohdonmukaiseen kokemukseen hoivaajasta. Sinkkonen (2004) mainitsee, että Crittendenin (1997) mukaan lapsen kokemukset rakentuvat vaaroja täynnä olevaan maailmaan, jolloin lapsella ei ole käytössään suojautumiskeinoja. Herättääkseen hoivaajansa huomion lapsi voi purkaa tunteitaan intensiivisesti, mikä voi ilmetä provokatiivisena kiusantekona, regressiivisenä vetoamisena tai raivokohtauksina (Crittenden, 1997, Sinkkonen 2004 mukaan)

Nummisen (2005) mukaan vauvan voimakas itkeminen, kehon liikuttelu ja katseen kohdistaminen kohti hoivaajaa ovat vauvan keinoja saada huomiota. Vauvan strategiset toimintatavat tarjoavat useita merkityksiä hoivan ja huolenpidon tärkeydelle. Numminen (2005) kuvailee vauvan ja vanhemman suhdetta vastavuoroiseksi kokonaisuudeksi, jossa hoivan vastaanottaja eli vauva sekä hoivanantaja ovat osallisina. Kiintymyssuhdemallit rakentuvat vauvan ensimmäisinä elinvuosina, jolloin vanhemmilla on ensisijainen tehtävä rakentaa turvallista suhdetta lapseen (Numminen, 2005). Kiintymyssuhteiden ja niiden merkitysten ymmärtäminen antaa tietoa siitä, millä tavoin lapset itse näkevät hoivan ja huolenpidon näyttäytymisen.

2.3 Oppien mallien kautta

Lapsi elää ja kehittyy vuorovaikutuksessa vallitsevaan ympäristöön, jolloin henkilökohtaisen ympäristösuhteen voidaan ajatella näyttäytyvän erottamattomana osana lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Ympäristön käsite jakautuu moniin eri ulottuvuuksiin ja tasoihin piirteineen, mutta tässä tarkastelussa on mielekäästä rajata ympäristönäkökulma erityisesti sosiaaliseen ympäristöön ja sen vaikutuksiin lapseen. Hirsjärven (1983) kasvatustieteen määrittelyn mukaan mallioppimisella tarkoitetaan jäljittelyyn perustuvaa oppimista tai esimerkin noudattamista.

Vuonna 1977 julkaistun kanadalaissyntyisen kehityspsykologi Albert Banduran (1997) sosiaalisen oppimisen teoria (*mallioppiminen*) osoitti, että

ihmisen oppiminen tapahtuu havainnoimalla ja jäljittelemällä. Bandura (1997) osoitti, että oppivan yksilön mieli sekä ympäristö toimivat vuorovaikutuksellisessa suhteessa toisiinsa (Ahokas, 2015). Ahokas (2015) mainitsee, että Bandura tunnetaan kuuluisista sosiaalisen toiminnan kokeistaan. Ahokkaan (2015) mukaan tunnetussa Bobo-nukkekokeessa Bandura pystyi osoittamaan, että 5-vuotiaat lapset tuottavat jäljittelevää toimintaa nähdessään aikuisten toimintaa niin aidossa toimintaympäristössä kuin tallenteelta katsottuna. Kokeessa aggressiivisesti nukkea kohdelleiden vanhempien toiminta heijastui lapsiin saman sisältöisenä. Havainnoidessaan aikuisen toimintaa Bobo-nuken kohtelusta, lapset kokivat vastahakoisuutta toiminnan jäljittelyssä, kun aikuinen sai toiminnasta rangaistuksen (Ahokas, 2015).

Kuten Bobo-nukke kokeesta voi huomata, lapset jäljittelevät usein vanhempiaan, jolloin lasten toiminta saattaa näyttäytyä hyvin samansisältöisenä kuin vanhempien. Lapset tarkkailevat vanhempiaan peilaten vanhempien toimintaa itseensä, esimerkiksi ottamalla roolimalleja. Sosiaaliset suhteet ja vaikutteet muovaavat lapsen käsitystä maailman hahmottamisesta, tällöin vanhempien toiminnalla on tärkeä osa esimerkiksi lapsen ajattelun ymmärtämisessä. Mallien kautta oppiminen on vilkkainta varhaislapsuudessa ja vanhemmat toimivat usein eräänlaisina roolimalleina. Lasten oppimat asiat esimerkiksi perhemalleista ja -rakenteista sekä hoivan ja huolenpidon merkityksistä voivat muotoutua osittain vanhemmilta opitun mallin kautta. Myös monilapsisissa perheissä vanhemmat sisarukset saattavat saada vanhemmiltaan malleja pienemmän sisaruksen hoivaamiseen. Vanhemman sisaruksen suhde pienempään sisarukseen voi olla myönteinen tai kriittinen. Isompi sisarus voi kokea kateuden tunteita, kun vanhemmat hoivaavat vauvaa. Tämän esimerkin perusteella on hyvä huomata, että myös lapsen omat tunteet ja kokemukset ovat vahvassa asemassa, kun lapsi rakentaa suhdettaan hoivan ja huolenpidon ymmärtämiseen.

2.4 Lapsen moraalitajun ja empatian kehitys 5–6-vuotiaana

Myötätunto, hyvien ja huonojen seurausten sekä tekojen punnitseminen ja erottaminen toisistaan on tärkeä osa-alue lapsen ajattelun kehityksen ymmärtämisessä, eikä empatian ja moraalitajun kehitystä voi sulkea pois lapsen ajattelun kehitystä ja rakenteita tarkastellessa. Korhosen (2021) mukaan leikki-ikäisenä (3–6-vuotiaana) lapsen taidot ja tunteet kehittyvät nopeasti ja mielikuvituksen vilkastuminen on tyypillistä ikävaiheelle. Korhonen (2021) mainitsee myös, että leikki-ikäinen lapsi sisäistää ja alkaa muodostaa havaintoja esimerkiksi yhteisistä säännöistä, jolloin lapsi alkaa ymmärtää hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän eron. Korhonen (2021) kuitenkin huomauttaa, että moraalitajun kehityksestä huolimatta leikki-ikäiset lapset ovat vielä sitoutuneena omaan näkökulmaansa. Tämä tarkoittaa, että moraalitajun kehitys ei ole täydellistä. 5–6-vuotiaat lapset ottavat kuitenkin usein kantaa siihen mikä on oikeudenmukaista pohtien erilaisten tekojen lopputuloksia (2017, MLL). Austrian (2008) esittelee Kohlbergin (1984) moraaliarvioinnin teoriaa, jonka mukaisesti lapsi käy läpi kolme päävaihetta, jotka ovat esikonventionaalinen, konventionaalinen ja postkonventionaalinen taso. 5–6-vuotiaiden lasten voidaan ajatella sijoittuvan esikonventionaaliselle tasolle, sillä lapsen moraalikehityksen voidaan katsoa kehittyvän kyseisessä ikävaiheessa. Austrianin (2008) mukaan Kohlbergin (1984) esikonventionaalisella tasolla lapsi on tietoinen siitä, että hänen toiminnastaan voi seurata palkkio tai rangaistus. Esikonventionaalinen vaihe on egosentrinen ja erityisesti lapsen tarpeisiin pohjautuva (Austrian, 2008, viitattu Kohlberg, 1984).

Lapsen moraalin kehityksen tarkastelu auttaa ymmärtämään lapsen empatian kehitystä. Tieteen termipankin (2023) kielitieteen määritelmän mukaan empatia on prosessi, jossa toisen ihmisen tunteiden ja mielentilan ymmärtäminen sekä samantapaisen tunnereaktion kokeminen vastaanottajassa ovat keskiössä. Filosofian etiikan osa-alueen mukaan empatiassa keskeisintä on ymmärtää toisen ihmisen sisäisiä tunteita (Tieteen termipankki, 2023). Ornaghi ja kumppanit (2020) kuvaavat empatian vaativan tietoisuutta oman ja muiden välisestä eroavaisuuden ymmärtämisestä. Ornaghi ja kumppanit (2020) esittelevät myös Hoffmanin (2008) tunnistamia empatian kehityksen tasoja varhaislapsuudessa.

Ornaghin ja kumppaneiden (2020, Viitattu Roth-Hanania ym., 2011; Bischof-Köhler, 2012) mukaan ensimmäisellä tasolla lapsi ei vielä näe itseään erillisenä muista ja emotionaaliset kognitiot ovat vastineita toisten tunteisiin. Toinen empatian taso kehittyy 1-vuotiaana ja siihen sisältyvät toisten ihmisten tunteiden huomioiminen ja toisen henkilön tunteiden käsittely (Ornaghi ym., 2020). Lapset ottavat käyttöön strategioita, joiden avulla lapset voivat pyrkiä osoittamaan huolta toisesta henkilöstä sekä säätelemään omia tunteitaan (Ornaghi ym., 2020, Viitattu Montroy ym., 2016). Ornaghin ja kumppaneiden (2020) mukaan lapset saavuttavat empatian kolmannen tason noin toisen vuoden iässä, jolloin lapset ymmärtävät paremmin muita ihmisiä ja motivoituvat osoittamaan erilaisissa tilanteissa prososiaalista käyttäytymistä (Ornaghi ym., 2020, Viitattu Eisenberg ym., 2011; Geangu, 2015).

Tampereen yliopiston TSEMP-seurantatutkimuksessa vuosina 2019–2022 tutkittiin empatian kehitystä varhaislapsuudessa ensimmäisinä ikävuosina sekä jatkotutkimuksessa 3–4-vuotiaana (Peltola ym., 2019). Tutkimus on kuitenkin kesken, mutta jo aiempi Tampereen yliopiston lapsen empatiaa käsittelevä tutkimus on osoittanut, että jo alle 1-vuotiaan kiinnostus ihmiskasvoista herättää auttamishalua 2-vuotiaana, kun taas vauvat, jotka osoittavat vähemmän kiinnostusta, ilmentävät tunnekyelmiä piirteitä 4-vuotiaana. Akatemiaturkija Mikko Peltolan (2019) mukaan empatiakyky on osin opittua, mutta myös periytyvää. Peltola (2019) mainitsee myös, että vanhemmat voivat opettaa empatiakykyjä lapselleen muun muassa mallia näyttäen. Empatian kohdalla vanhempien rooli ja esimerkki lapselle on keskeinen. Varhaislapsuuden empatiataitojen kehittyminen luo juuret tulevaisuuden empatiataidoille.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Metodologinen lähestyminen

Tutkimukseni menetelmäsuuntauksena hyödynnän pääosin kvalitatiivista eli laadullisista tutkimusotetta, sillä kyseinen tutkimusmenetelmä sopii tutkimusaineistoni käsittelyyn ja analysointiin sen ominaisuuksien ja tutkimusluonteen perusteella parhaiten. Tutkimusaineiston käsittelyssä hyödynnän kuitenkin määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä frekvenssitaulukoinnin ja vastausten prosenttiosuuksien laskennassa.

Hirsjärven (2004) mukaan kvalitatiivinen tutkimus voidaan nähdä kokonaisvaltaisena tiedonhankintamenetelmänä, jossa aineistonkeruu tapahtuu todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Hirsjärvi (2004) toteaa myös, että kvalitatiivinen lähestyminen suosii ihmistä ikään kuin ”tiedonkeruun instrumenttina”, milloin myös induktiivisen analyysin käyttäminen on sopivin valinta. Hirsjärven (2004) mukaan induktiivisella analyysillä tarkoitetaan sellaista lähestymistapaa, jonka perusteella aineistosta pyritään löytämään odottamattomia asioita, milloin tarkastelun lähtökohtana ei ole niinkään testata hypoteesin tai teorian toimivuutta, vaan tarkastella aineistoa monipuolisella ja yksityiskohtaisella tavalla. Tutkimukseni nivoutuu periaatteiltaan ja tutkimustavoiltaan Hirsjärven (2004) ajatuksiin sekä näkökulmiin kvalitatiivisen tutkimusotteen luonteesta, jolloin kyseisen menetelmän sopivuus omassa tutkimuksessani on perusteltua.

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus perustuu yleisimmin ilmiöiden syy-seuraussuhteiden, ilmiöiden yhteyksien, yleisyyksien tai esiintymisten numerointiin tai tilastointiin (Jyväskylän yliopiston koppa, 2015). Laadullisia ja määrällisiä tutkimusmenetelmiä voidaan hyödyntää samassa tutkimuksessa, huolimatta siitä, että tutkimusmenetelmien eroja yleensä korostetaan (Jyväskylän yliopiston koppa, 2015). Kandidaatintutkielmassani molempien menetelmien käyttö on välttämätöntä valitsemani aineistonkäsittelytavan kannalta.

3.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni ensisijainen tarkoitus on selvittää miten 5–6-vuotiaat lapset ymmärtävät hoivan ja huolenpidon näyttäytymisen suomalaisessa perheessä ja millaisia merkityksenantoja lapset muodostavat hoivan ja huolenpidon käsitteille erilaisista näkökulmista tarkasteltuna.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia varhaislapsuuden tarpeita lapset tunnistavat ja miten lapset näkevät tarpeisiin vastaamisen?
2. Kuka toimii hoivanantajana ja vastaa varhaislapsuuden tarpeisiin lasten havainnoissa?
3. Millaisia emotionaalisia ulottuvuuksia lapset tuovat esille hoivanantajaa kohtaan?

3.3 Aineistonkeruu

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty osana apulaisprofessori Juliene Madureiran Ferreiran (mukana myös tohtori Allegra Midgette sekä tohtori Yen-Hsin Chen) kansainvälistä tutkimusta:” *From Care receivers to caregivers: a developmental and cross-cultural analysis of the conceptualization of care within the family.*” Tutkimuksen aineistonkeruun aloitin huhtikuun 2023 lopulla ja lopetin saman vuoden elokuussa. Keräämäni tutkimusaineistoon kuului kaiken kaikkiaan 25 lasten haastattelua, ikävuosilta 5–11. Kandidaatintutkielmassani hyödynnän kuitenkin aineistona kaikkia 5–6-vuotiaiden haastatteluja, joita on 12. Juuri tämän ikävaiheen lasten haastattelut sopivat parhaiten tutkimusaiheeseeni.

Tutkimuksesta ilmoittaminen tapahtui pääosin tamperelaisissa ja koko Suomen laajuisissa Facebook-ryhmissä sekä eri toimijoiden (elintarvikeliikkeet ja Tampereen yliopisto) ilmoitustauluille jätetyillä tutkimustiedotteilla (**Iiite A & B**). Haastateltavat valittiin yhteydenottojen ja halukkuuden perusteella siinä järjestyksessä, kun haastateltavien vanhemmat ottivat sähköpostitse yhteyttä. Haastattelut toteutettiin Tampereen Pääkirjasto Metson projektityöhuoneissa jokaiselle haastateltavalla räätälöidyllä aikataululla. Ennen haastattelun aloitusta

kävimme läpi vanhemman ja lapsen kanssa haastattelunkulun sekä tutkimukseen liittyviä asioita ja tietosuojakäytänteitä. Osallistujilla oli myös mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyen. Jokainen lapsi ja vanhempi allekirjoittivat suostumuslomakkeen (**liite C**), sillä kyseessä oli alle 18-vuotiaiden lasten osallistuminen. Vanhempi oli koko ajan läsnä haastattelutilanteessa lapsensa kanssa ja haastattelun kokonaiskesto oli noin 30 minuuttia. Haastattelun aikana osallistujille näytettiin kaksi noin minuutin mittaista hoiva- ja huolenpitotilanteenvideota. Tässä kandidaatintutkielmassa hyödynnän kuitenkin vain toista haastattelutilanteen videota eli vauvanhoitovideota, sillä kyseinen video palvelee parhaiten tutkimusaiheeni. Haastattelun ensimmäinen video oli animoitu aamiaistilanne, joka ei sisällöltään sopinut tutkimusaiheeseen tai tutkimuskysymyksiin. Osallistajat katsoivat vauvanhoitovideon animoidun aamiaistilannevideon jälkeen ja vauvanhoitovideoon liittyvät kysymykset esitettiin haastattelun loppupuolella. Haastattelutilanteessa osallistajat saivat katsottavakseen yöllisen vauvanhoitovideon, jossa videon äiti herää yöllä vauvan itkuun ja alkaa hoitaa lasta muun muassa ottamalla lapsen syliin ja tekemällä hoitotoimenpiteitä vauvanhoitopöydällä. Videolla perheen isä jää sänkyyn nukkumaan hoitotilanteen ajaksi eikä juuri reagoi vauvan itkuun. Videon katsomisen jälkeen esitin osallistujille videoon liittyviä kysymyksiä. Jätin kuvan videosta kysymysten esittämisen ajaksi. Osallistujilla oli koko haastattelun ajan mahdollisuus jättää halutessaan vastaamatta kysymyksiin tai keskeyttää koko haastattelu. Käytänteen tarkoituksena oli korostaa jokaisen osallistujan valinnanvapautta osallistua täysin omasta tahdostaan haastatteluun. Haastattelun jälkeen jokainen osallistuja sai palkkioksi luvatus Finnkinon elokuvalipun.

3.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineiston analyysinä hyödynnän sisällönanalyysiä frekvenssitaulukoinnin ja teemoittelun osalta. Aineiston käsittely alkoi lasten vastausten frekvenssitaulukoinnilla. Frekvenssitaulukoihin valitsin tutkimuskysymyksiini parhaiten sopivimmat haastattelukysymykset. Jokaisen haastattelukysymyksen alle listattiin samanlaisten vastausten esiintyvyyden määrä aineistossa, minkä perusteella taulukoista pystyttiin tarkastelemaan eniten

vastauksia saaneiden ja vähiten vastauksia saaneiden vastausten määrät sekä vastausten esiintyvyyden prosentuaalisia osuuksia. Frekvenssitaulukoinnin jälkeen vastausten prosentuaalisista esiintyvyyksistä tehtiin päätelmiä, joiden perusteella aineistoa alettiin luokitella isompiin teemoihin. Analysointia jatkettiin siis teemoittelun avulla. Taulukoista nousseet isommat teemat nimettiin vielä teeman sisältöä kuvaavalla tavalla.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni keskeisimpiä tutkimustuloksia. Tutkimustulokset jakautuvat kahteen osaan: frekvenssitaulukoihin päätelmineen sekä frekvenssitaulukoiden pohjalta tehtyyn teemoittelutaulukkoon.

4.1 Frekvenssitaulukointi

Frekvenssitaulukoihin olen kerännyt tutkimuksen kannalta keskeisiä haastattelukysymyksiä sekä osallistujien vastauksia ja vastausten esiintyvyyttä. Esiintyvyyttä on laskettu vielä prosentuaaliset osuudet päätelmien tekemisen helpottamiseksi. Prosentuaaliset osuudet saattavat vaikuttaa hyvin suurilta, joten tässä tutkimuksessa on hyvä huomioida, että tutkimuksen aineiston kokonaismäärä koostuu vain kahdestatoista haastattelusta, jolloin prosentuaaliset osuudet eivät välttämättä ole yleistettävissä. Jokainen frekvenssitaulukko sisältää myös lyhyen päätelmän, joka on tehty taulukon tuloksien pohjalta helpottamaan esiintyvyyssarvojen ja prosentuaalisten osuuksien tulkintaa. Frekvenssitaulukoiden jälkeen teemoitteluosuudessa jokaisen frekvenssitaulukon keskeisimmät tulokset on pyritty teemoittelemaan pääluokkiin sekä lopuksi tuloksia kuvaavien teemojen alle.

TAULUKKO 1. Tapahtumat perheessä ja henkilöiden tekemiset

<i>Mitä luulet tässä perheessä tapahtuvan ja mitä jokainen henkilö tekee?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Vauvaa nukutetaan	2	9,09
Vauva itkee	5	22,73
Äiti lohduttaa & hoitaa vauvaa	5	22,73
Vanhemmat nukkuvat	1	4,55
Vanhemmat heräävät	1	4,55
Vauva herättää vanhemmat	4	18,18
Isä nukkuu	2	9,09
En tiedä	2	9,09
Yhteensä	22	100

Päätelmä taulukosta 1. Tapahtumat perheessä ja henkilöiden tekemiset: Vastaukset "vauva itkee (22,73 %)" ja "äiti lohduttaa / hoitaa vauvaa (22,73 %)" saivat suurimmat vastausprosentit. Vastaus "vauva herättää vanhemmat (18,18 %)" sai kolmanneksi suurimman prosenttiarvon. Vastaukset "vanhemmat nukkuvat & vanhemmat heräävät (4,55 %)" saivat pienimmän prosenttiarvon. Suurin osa lapsista tunnisti videon henkilöhahmojen toiminnat.

TAULUKKO 2. Henkilöiden tarpeet

<i>Kuka tässä tilanteessa tarvitsee jotain?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Vauva	4	33,33
Se kuka itkee	1	8,33
Äiti nukkumista	4	33,33
Isä nukkumista	1	8,33
En tiedä	1	8,33
Ei kukaan	1	8,33
Yhteensä	12	100

Päätelmä taulukosta 2. Henkilöiden tarpeet: Vastaukset "vauva (33,33 %)" ja "äiti nukkumista (33,33 %)" saivat suurimmat vastausprosentit. Vastaukset "en tiedä", "ei kukaan" ja "se kuka itkee" saivat kaikki pienimmän vastausprosentin arvoltaan 8,33 %. Suurin osa lapsista tunnisti, että videolla esiintyvistä

henkilöhahmoista juuri vauvalla on tarpeita. Suurin osa lapsista toi esiin myös äidin tarpeet. Lapsilla oli kenties huoli äidin jaksamisesta.

TAULUKKO 3. Vauvan tarpeet

<i>Mitä tarpeita vauvalla voisi olla?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Lääkkeet (jos kipeä)	1	7,14
Ruoka	3	21,43
Uni / Lepo	4	28,57
Nukutus	2	14,29
Yöpuku	1	7,14
Vaatteiden riisuminen (kuuma)	1	7,14
Uusi vaippa	1	7,14
Ei tarpeita	1	7,14
Yhteensä	14	100

Päätelmä taulukosta 3. Vauvan tarpeet: Vastaus ”*uni* (28,57)” sai korkeimman vastausprosentin. Toiseksi eniten vastauksia sai vastaus ”*ruoka* (21,43)”. Toiseksi suurimman arvon sai vastaus ”*nukutus* (14,29 %)”. Muut vastaukset, kuten ”*lääkkeitä, jos kipeä*”, ”*yöpuku*”, ”*vaatteiden riisuminen*”, ”*uusi vaippa*” ja ”*ei tarpeita*” saivat prosenttiosuudeksi 7,14 %. Suurin osa lapsista havainnoi videon perusteella, että vauvalla on perustarpeita, joita ovat uni ja ruoka. Suurin osa vastanneista 5–6-vuotiaista lapsista ymmärsi ja tunnisti vauvan tarpeita.

TAULUKKO 4. Tilanteen erilaisuus

Voisiko tämä tilanne olla erilainen? Toisin sanoen, voiko joku tehdä jotain erilaista kuin mitä hän tekee videolla?	<i>f</i>	<i>%</i>
Voi olla	1	8,33
Ei voisi olla	3	25,00
Äiti voi tehdä eri tavoin	1	8,33
Isä voi tehdä eri tavoin	2	16,67
Vauvalle pitäisi antaa enemmän ruokaa	2	16,67
En halua vastata	1	8,33
En tiedä	2	16,67
Yhteensä	12	100

Päätelmä taulukosta 4. *Tilanteen erilaisuus:* "Ei voisi olla (25,00 %)" sai suurimmat vastausprosentit, mutta vastaukset "Isä voi tehdä eri tavoin (16,67 %)" ja "vauvalle pitäisi antaa enemmän ruokaa (16,67 %)" saivat toiseksi suurimmat vastausprosentit. "En tiedä" vastauksia esiintyi myös toiseksi eniten. Vastauksia "voi olla", "äiti voi tehdä eri tavoin", "en halua vastata" esiintyi 8,33 vastausprosentilla. Toiseksi suurin osa lapsista kiinnitti huomiota isän rooliin ja erityisesti siihen, että isän pitäisi tehdä asioita eri tavoin kuin miten ne videolla näyttäytyivät. Vauvan tarpeiden huomiointi näyttäytyi myös keskeisenä lasten havainnoissa. Suurin osa lapsista kuitenkin oli sitä mieltä, että tilanne ei voisi olla erilainen. "Ei voisi olla" vastauksen suureen esiintyvyyteen saattoi vaikuttaa kysymyksen sijoittuminen haastattelun loppuun ja se, että lapset eivät jaksaneet keskittyä kysymyksiin perusteellisesti.

TAULUKKO 5. Äidin erilainen toiminta

Mitä äidin pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?	<i>f</i>	%
Lohduttaa vauvaa	1	8,33
Laittaa vauva nukkumaan	1	8,33
Vaihtaa vauvan vaippa	1	8,33
Nukkua	4	33,33
Ei mitään erilaista	2	16,67
En tiedä	3	25,00
Yhteensä	12	100

Päätelmä taulukosta 5. *Äidin erilainen toiminta:* Vastaus "nukkua (33,33 %)" sai suurimmat vastausprosentit. "En tiedä (25,00 %)" vastauksia esiintyi toiseksi eniten. Vastausta "ei mitään erilaista (16,67 %)" esiintyi kolmanneksi eniten. Vastaukset "lohduttaa vauvaa", "laittaa vauva nukkumaan", ja "vaihtaa vauvan vaippa" saivat saman ja pienimmän prosenttiarvon 8,33 %. Äidin nukkumisen merkitys nousi eniten esille lasten tekemissä havainnoissa. Lapsilla oli kenties huoli äidin jaksamisesta. Tietämättömyyttä esiintyi lasten vastauksissa eniten.

TAULUKKO 6. Isän erilainen toiminta

Mitä isän pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?	f	%
Auttaa äitiä	2	15,38
Mennä kauppaan hankkimaan vauvalle ruokaa	1	7,69
Vaihtaa vauvan vaippa äidin kanssa yhdessä / vuorotellen	3	23,08
Nukuttaa vauva	1	7,69
Ei mitään erilaista	3	23,08
En tiedä	3	23,08
Yhteensä	13	100

Päätelmä taulukosta 6. *Isän erilainen toiminta:* Vastaukset ”Vaihtaa vauvan vaippa äidin kanssa yhdessä / vuorotellen”, ”ei mitään erilaista” ja ”en tiedä” saivat suurimmat vastausprosentit 23,08 %. Vastaus ”auttaa äitiä (15,38 %)” sai toiseksi suurimman vastausprosentin, kun taas vastaukset ”mennä kauppaan hankkimaan vauvalle ruokaa” ja ”nukuttaa vauva” saivat pienimmän prosenttiosuuden 7,69 %. Tietämättömyys nousi vahvasti esille lasten vastauksissa, mutta suurin osa lapsista oli kuitenkin sitä mieltä, että isän pitäisi osallistua vauvanhoitoon yhdessä äidin kanssa, mieluiten niin, että hoivaamista ja huolehtimista voisi tapahtua vuorotellen. Lapset toivat esiin, että hoivan antaminen ei ole pelkästään äidin tehtävä, vaan myös isän.

4.2 Teemoittelu

Teemoittelutaulukko sisältää valitut haastattelukysymykset. Frekvenssitaulukoiden suurimmat arvot saaneet lasten vastaukset löytyvät suurimman vastausprosentin osiosta. Pääluokkaan on tehty kuvaava johtopäätös vastauksen perusteella ja teemaosioon on muodostettu jokaista taulukkoa kuvaava teema.

Haastattelukysymys	Suurin vastausprosentti	Pääluokka	Teema
<p>Taulukko 1. Tapahtumat perheessä ja henkilöiden tekemiset</p> <p>”Mitä luulet tässä perheessä tapahtuvan ja mitä jokainen henkilö tekee?”</p>	<p>”vauva itkee” & ”äiti lohduttaa / hoitaa vauvaa”</p>	<p>Itku on vauvan tapa kertoa tarpeistaan ja tunnetiloistaan</p> <p>Äidit hoivaavat lapsiaan</p>	<p><i>Hoivan ja huolenpidon inhimillinen ilmentyminen</i></p>
<p>Taulukko 2. Henkilöiden tarpeet</p> <p>”Kuka tässä tilanteessa tarvitsee jotain?”</p>	<p>”vauva” & ”äiti nukkumista”</p>	<p>Vauvat luonnollisesti tarvitsevat asioita ja toimivat hoivan vastaanottajina</p> <p>Ihmiset tarvitsevat unta</p> <p>Hoivaaminen voi olla raskasta ja myös äiti tarvitsee unta</p>	<p><i>Lapsi tarpeiden vastaanottajana</i></p> <p><i>Ihmisen luonnolliset tarpeet</i></p>
<p>Taulukko 3. Vauvan tarpeet</p> <p>”Mitä tarpeita vauvalla voisi olla?”</p>	<p>”uni”, ”ruoka”, ”nukutus”</p>	<p>Elääkseen, kehittyäkseen ja kasvaakseen lapset tarvitsevat ruokaa ja unta aivan kuin jokainen elävä olento</p>	<p><i>Varhaislapsuuden fysiologiset perustarpeet</i></p>
<p>Taulukko 4. Tilanteen erilaisuus</p>	<p>”ei voisi olla”,</p>	<p>Isä voi osallistua</p>	<p><i>Vanhemmuuden roolikentillä</i></p>

”Voisiko tämä tilanne olla erilainen? Toisin sanoen, voiko joku tehdä jotain erilaista kuin mitä hän tekee videolla?”	<i>”isä voi tehdä eri tavoin”, ”vauvalle pitäisi antaa enemmän ruokaa”</i>	vanhempana myös hoivaamiseen Vauvan tarpeet ovat tärkeitä	
Taulukko 5. Äidin erilainen toiminta ”Mitä äidin pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?”	<i>”nukkua”, ”en tiedä”, ”ei mitään erilaista”</i>	Uni on tärkeää	<i>Empatian vanhempaa kohtaan Tietämättömyys</i>
Taulukko 6. Isän erilainen toiminta ”Mitä isän pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?”	<i>”vaihtaa vauvan vaippa äidin kanssa yhdessä / vuorotellen”, ”ei mitään erilaista” & ”en tiedä”</i>	Hoivavastuun jakaminen	<i>Vanhemmuuden yhteisöllisyys Tietämättömyys</i>

4.3 Esiin nousseet teemat

Teemoittelutaulukon pohjalta nousi esiin kuusi erilaista teemaa, jotka muodostettiin lasten vastauksien sisältöä kuvaaviksi. Esiin nousseita teemoja ovat seuraavat:

1. *Hoivan ja huolenpidon inhimillinen ilmentyminen*
2. *Varhaislapsuuden fysiologiset perustarpeet ja lapsi tarpeiden vastaanottajana*
3. *Vanhemmuuden roolikentillä*
4. *Empatia vanhempaa kohtaan*
5. *Vanhemmuuden yhteisöllisyys*
6. *Tietämättömyyden teema*

5 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni keskeisempiä tutkimustuloksia ja peilaan niitä valittuun teoriapohjaan. Käsittelen tutkimustuloksia aineistosta muodostettujen teemojen näkökulmasta. Aineistosta muodostettuja teemoja on kuusi ja ne ovat seuraavat: *hoivan ja huolenpidon inhimillinen ilmentyminen, varhaislapsuuden fysiologiset perustarpeet ja lapsi tarpeiden vastaanottajana, vanhemmuuden roolikentillä, empatia vanhempaa kohtaan, vanhemmuuden yhteisöllisyys sekä tietämättömyyden teema*. Käsittelen jokaista teemaa omana kokonaisuutena selkeyden vuoksi.

5.1 *Hoivan ja huolenpidon inhimillinen ilmentyminen*

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista 5–6-vuotiaista lapsista ymmärsi hoivan ja huolenpidon merkityksen videon henkilöhahmojen tekemisiä ja toimintaa havainnoidessa. Lapset havaitsivat videon tapahtumia ja he esimerkiksi tunnistivat, että videolla vauva itkee. Itkun mainitseminen vastauksissa mahdollisesti viittaa lasten tietämykseen vauvan reagoititavoista. Vastauksissa nousi myös esiin, että erityisesti äiti toimii vauvan hoivaajana ja lohduttajana. Lasten havainnoista voi päätellä, että vauvan itkiessä äidin pitäisi hoivata ja lohduttaa vauvaa. Lasten tekemät havainnot osoittavat, että lapset seurasivat videota ja kiinnittivät huomiota henkilöhahmojen tekemisiin. Lasten ajatus äidistä ensisijaisena hoivanantajana perustuu suurimmaksi osin videolla nähtyihin henkilöhahmojen tekemisiin, mutta ajatus on kuitenkin varsin tyypillinen, sillä usein äidit on liitetty hoivanantamiseen ja lohduttamiseen.

5.2 Varhaislapsuuden fysiologiset perustarpeet ja lapsi tarpeiden vastaanottajana

Lasten tekemissä havainnoissa korostuivat vauvan tarpeet ja tarpeisiin vastaaminen. Lähes kaikki lapset olivat sitä mieltä, että erityisesti vauvalla on tarpeita. Vastauksista nousi esiin erityisesti vauvan fysiologiset tarpeet, kuten uni ja ruoka. Vastauksissa nousi myös esiin vauvan nukuttamisen tarpeellisuus. Vastauksien perusteella 5–6-vuotiaat lapset ymmärtävät millaisia tarpeita vauvalla voi olla ja, että erityisesti vauva on tarpeiden vastaanottaja. Lasten tekemät havainnot vauvan tarpeista ja vauvasta tarpeiden vastaanottajana sopivat esiteltyyn Banduran sosiaalisen oppimisen teoriaan (1997), jonka perusteella lapset ovat mahdollisesti perheensä toimintatavoista oppineet, että vauvalla on tarpeita ja millaisia ne voivat olla. Kokemukset ja havainnot mahdollisten pikkusisarusten hoivaamisesta ja vanhempien toimintatapojen seuraamisesta luovat pohjan myös lasten ymmärrykselle hoivasta ja huolenpidosta. Vastauksissa nousi esiin myös äidin tarpeet, sillä lapset havainnoivat, että myös äidillä on tarpeita, joita ovat esimerkiksi nukkuminen ja unensaanti. Lapset toivat esiin, että vauvan lisäksi myös aikuisilla on tarpeita.

5.3 Vanhemmuuden roolikentillä

Lasten pohtiessa videon mahdollista erilaisuutta, vastauksissa korostuivat vanhemmuuden erilaiset roolit ja toimintatavat. Suurin osa lapsista oli sitä mieltä, että videon tilanne ei voisi olla erilainen, mutta kuitenkin toiseksi suurin osa lapsista oli sitä mieltä, että henkilöhahmoista isän pitäisi tehdä asioita eri tavoin kuin miten hän videolla tekee. Videolla lapset näkivät erityisesti äidin vauvan hoivaajana, mutta lasten pohtiessa videon tilanteen mahdollisuutta olla erilainen, lasten tekemissä havainnoissa korostui erityisesti isän rooli. Vastauksissa nousi esiin, että isä voi myös osallistua lapsen hoivaamisen. Lapset jäljittelevät usein vanhempiansa toimintaa mallioppimisen kautta ja toiminnan jäljittelemisen perusteella lapset luovat mielessään omia representaatioita todellisuudesta ja maailman luonteesta. Banduran (1997) sosiaalisen oppimisen teoria osoittaa, että lapset ovat mahdollisesti oppineet ja omaksuneet perheensä toimintatapoja, myös lasten omat kokemukset perherakenteesta ja vanhempien toiminnasta sekä käsitys oikeasta ja väärästä saattavat vaikuttaa videon pohjalta tehtyihin

havaintoihin. Vanhemmuuden roolit ovat kuitenkin olleet muutoksessa, ja isän rooli hoivanantajana on noussut enenevässä määrin keskusteluun. Isän osallisuutta on korostettu ja monien tutkimusten valossa isän rooli hoivanantaja on todettu hyödylliseksi. Lasten havainnot nostivat esiin vallitsevaa yhteiskunnallista ajattelua ja keskustelua isän roolista hoivanantajana.

5.4 Empatia vanhempaa kohtaan

Lapset näkivät vanhemmista erityisesti äidin vauvan tarpeisiin vastaajana, ja lasten vastauksissa korostui äidin erityinen asema lapsen hoivaajana. Lapset toivat havainnoissaan esiin mahdollisia empatian tunteita erityisesti äitiä kohtaan, sillä lapset tulkitsivat, että äidin rooli hoivanantajana on keskeinen, mutta myös isän osallisuus on tarpeellinen äidin jaksamisen kannalta. Lasten käsitys oikeasta ja väärästä kehittyi 5–6-ikävuosina. Vastaukset nostivat esiin lasten mahdolliset ajatukset siitä, että hoivan kulminoituminen vain äidin tehtäväksi ei ole oikein. Video saattoi herättää lapsissa myös myötätuntoa ja empaattisia tunteita äitiä kohtaan, sillä lapset kertoivat, että hoivaamisen sijaan äidin pitäisi nukkua. Nukkumisen mainitsemisesta voi päätellä, että vauvanhoidon ja huolenpidon ei tulisi olla vain äidin työtä. Tutkimustoksista voi myös päätellä, että varhaislapsuuden kiintymyssuhteilla voi olla vaikutus siihen millaisina hoivan ja huolenpidon merkitykset näyttäytyvät lapsille. Lasten kiintymyssuhde äitiin on tärkeä, sillä äiti ja lapsi luovat välilleen erityisen siteen, joka alkaa kehittyä jo kohdussa. Vastauksien perusteella lasten kiintymyssuhde äitiin on mahdollisesti ollut turvallinen, sillä lapset toivat ilmi mahdollisen huolen äidin jaksamisesta. Rusanen (2011) tarkastelun mukaan äiti on lapselle ensisijaisesti parhain hoivaava, sillä erityisesti synnyttäneillä naisilla on ainutlaatuista herkkyyttä havaita lapsen viestejä. Rusanen (2011) mainitsee psykoanalytikko René Spitzin (1975) ajatuksia laaja-alaisesta havaitsemisjärjestelmästä, josta löytyvät kulmakivet lapsen ja äidin väliselle kommunikaatiolle. Rusanen (2011) mainitsee, että Spitzin (1975) mukaan äiti on etulyöntiasemassa vauvan hoivaajana, sillä vauvan elämän ensikuukausina ja ikävuosina äidit havaitsevat vauvan lähettämiä signaaleja vauvan puheenkehittymättömyydestä huolimatta. Näin ollen äidin ja lapsen side on ainutlaatuinen ja erityinen, joka näkyi myös lasten vastauksissa.

5.5 Vanhemmuuden yhteisöllisyys

Lasten vastauksista selviää, että vanhemmat voivat hoitaa vauvaa yhdessä esimerkiksi vuorotellen jakamalla hoivavastuun. Lasten vastauksissa korostui vanhemmuuden roolien tasapuolinen jakautuminen isän ja äidin kesken. Lasten havainnoista voi päätellä, että 5–6-vuotiaat lapset ajattelevat hoivan ja huolenpidon vanhempien yhteiseksi tehtäväksi. Vaikka lapset näkivät ensisijaisesti äidin hoivanantajana he silti, korostivat isän osallisuutta ja vanhemmuuden yhteisöllisyyttä. Lasten vastaukset olivat suhteellisen samansuuntaiset kuin millaisena vanhemmuus nyky-yhteiskunnassa nähdään. Moraalitajun kehittyminen 5–6 ikävuoden aikana saattaa vaikuttaa myös siihen, että lapset tunnistavat mitkä asiat ovat hyviä sekä oikeita ja mitkä eivät. 5–6-vuotiaiden lasten vastauksia ja näkemyksiä tarkasteltaessa voi huomata, että lasten ajattelu on varsin kehittynyttä. Isä hoivanantajana ja isyyden korostuminen ovat nousseet nyky-yhteiskunnassa merkittävään keskusteluun ja yleisten näkemysten mukaan hoivan sekä huolenpidon jakautuminen nähdään vanhempien välisenä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävänä tekijänä, mutta kuitenkin myös isä-lapsisuhteen vahvistajana. Lasten vastauksissa korostuivat tasa-arvoisen vanhemmuuden ja isän lisääntyvän roolin merkityksellisyys.

5.6 Tietämättömyyden teema

Äidin ja isän toiminnan erilaisuutta pohtiessa lasten havainnoissa korostui eräänlainen tietämättömyys ”en tiedä” vastausten suurimman prosenttiarvon perusteella. Tutkimustulokset osoittivat, että tietämättömyyden teema oli erityisen vahvasti ja poikkeuksellisesti esillä kahdessa viimeisessä kysymyksessä, jotka olivat ”Mitä äidin pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?” ja ”Mitä isän pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?”. Tietämättömyyteen vaikuttavia tekijöitä saattoivat olla esimerkiksi lasten vähäinen tietämys aiheesta tai, että suurimmalla osalla lapsista ei ollut erityistä mielipiteitä esitettyyn kysymykseen. Mahdollisia tutkimustuloksiin vaikuttavia taustatekijöitä saattoivat olla myös kysymysten sijoittuminen haastattelun loppupuolelle, josta aiheutunut lasten väsymys ja keskittymisen vähentyminen näkyivät ”en tiedä” vastauksien muodossa. On myös

täysin mahdollista, että osalla lapsista ei ollut selvää vastausta, vaikka he ajattelivat ja pohtivat kysymystä.

5.7 Tutkimuksen ja tulosten luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen ja tutkimustulosten luotettavuuden arviointi on tärkeä osa tieteellistä kirjoittamista sekä tutkimuksen tekoa. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan tutkimuksen arvioinnissa reflektointi eli ”heijastaminen” tarkoittaa oman toiminnan analysoimista kriittisellä tavalla. Kandidaatintutkielmassa pyrin toimimaan mahdollisimman kriittisellä ja objektiivisellä tavalla, joka vahvistaa tutkimukseni luotettavuutta niin koko tutkimusprosessin kuin tutkimustulosten osalta. Kivipuro (2020) esittelee Tenkin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta), TJNK:n (Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta), Julkaisuforumin sekä Avoimen tieteen koordinaation potkuri -metaforaa, joka havainnollistaa vastuullisuuden ulottuvuuksia. Tämä vastuullisuuden potkuri -metafora koostuu arvioinnista, tutkimusetiikasta, tiedeviestinnästä sekä avoimuudesta, mitkä yhdessä rakentavan vastuullisen tieteen kokonaisuuden (Kivipuro, 2020). Potkuri -metafora on oivaltava ja havainnollistava ajatus kuvaamaan kaikkea sitä, mikä on tärkeää ja yhteistä, kun puhutaan vastuullisesta tieteen tekemisestä. Voin todeta, että kandidaatintutkielmassani yhdistyivät kaikki tärkeät potkuri -metaforan osa-alueet. Tutkimukseni sisältää arviointia niin tutkimusprosessin kuin tulosten osalta, eettistä ja avointa tarkastelua sekä tiedeviestinnän osalta aiheen ja tutkimusprosessin kulun avaamista kandidaatintutkielmakurssin seminaareissa.

Tutkimukseni tulosten luotettavuuden tarkastelussa on tärkeä huomioida, että kyseessä ovat 5–6-vuotiaat lapset. Tutkimustulosten osalta lasten keskittymiskyky haastattelutilanteen aikana saattoi vaikuttaa tutkimustuloksiin. Lapset katsoivat vauvanhoitovideon haastattelun loppupuolella, joten väsymys, haastattelun päättymisen odotus ja keskittymisen puute saattoivat vaikuttaa lasten vastauksiin ja näin ollen tutkimustuloksiin. Osa lapsista saattoi myös kokea ujuden tunteita uudessa tilanteessa, mikä myös saattoi vaikuttaa vastauksiin. Tulosten luotettavuuden arvioinnissa on hyvä tarkastella myös taustalla vaikuttavia mahdollisia tekijöitä, jotta tuloksia voisi tarkastella mahdollisimman syvällisellä tavalla. Tutkimustulosten analyysissä nousseiden ”en tiedä”

vastausten yleisyyteen kahden viimeisen kysymyksen ”Mitä äidin pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?” ja ”Mitä isän pitäisi tehdä, jos tilanne olisi erilainen?” kohdalla saattoi vaikuttaa lasten väsymys ja haastattelun loppumisen odotus. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa on näin ollen hyvä huomioida myös mahdolliset taustasyöt ja luotettavuuden arviointiin vaikuttavat tekijät, kuten lapsen mielialan vaikutukset haastatteluhetken aikana. Suurimmaksi osaksi tutkimustulokset vaikuttivat kuitenkin luotettavilta, sillä lasten vastaukset olivat suhteellisen yhteneviä, johdonmukaisia ja ymmärrettäviä. Tutkimuksen luotettavuutta lisääviä tekijöitä taas olivat esimerkiksi aineistoon sopivat analyysitavat ja tutkimustulosten esittäminen kokoavien teemojen avulla. Tutkimuksen aineisto vastasi myös aineistosta tehtyjä johtopäätöksiä. Aineiston analyysin pohjalta tehdyt frekvenssitaulukot ja sisällönanalyysin teemoittelutaulukko lisäsivät myös tutkimuksen luotettavuutta, sillä taulukot havainnollistavat haastatteluaineiston sisältöä kuvaavalla tavalla. Olen myös käsitellyt hoivan ja huolenpidon merkitystä mahdollisimman monipuolisella tavalla, ottaen huomioon hoivan ja huolenpidon historian ja nykyhetken. Tarkastelussani pyrin mahdollisimman hyvin tarkastelemaan myös lapsen ajatteluun vaikuttavia tekijöitä. Laaja, mutta kuitenkin rajattu teoreettinen viitekehys on myös tärkeä tutkimuksen luotettavuutta lisäävä asia.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) haluavat kuitenkin muistuttaa, että tutkimustulokset ja johtopäätökset ovat aina kontekstuaalisia, joka tarkoittaa, että tulokset ovat sidoksissa esimerkiksi aikaan, paikkaan sekä itse tutkijaan. Näin ollen tieto ei kuitenkaan ole absoluuttista tai objektiivista, mikä on hyvä huomioida tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Kandidaatintutkielmani ja tutkimuksen tutkimustulokset ovat luonnollisesti kontekstuaalisia, joten absoluuttista luotettavuutta ei voi taata. Kandidaatintutkielmani edustaa kuitenkin perehtyneisyyttä aiheeseen ja tutkimustulosten hyvään analyysiin, minkä perusteella tutkimusta voidaan pitää tarpeeksi luotettavana.

6 MITÄ LASTEN MERKITYKSENANNOISTA VOI PÄÄTELLÄ?

Ajan saatossa, ihmisen elämän aikana sekä historian taitteissa hoiva ja huolenpito ovat kulkeneet vahvasti yhdessä ihmisen toiminnan osana niin inhimillisyyden kuin välttämättömyyden ja velvollisuuden ilmentymänä. Ajatukset hoivasta ja huolenpidosta ovat rakentuneet yhteiskunnallisten muutosten, kehityksen ja tiedon lisääntymisen seurauksena. Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelin yhteiskuntamme pienimpien ihmisten tekemiä merkityksenantoja hoivasta ja huolenpidosta tehtyjen havaintojen pohjalta. Lasten havainnot ja merkityksenannot hoivasta ja huolenpidosta avaavat mielenkiintoisia näkökulmia, jotka saattavat usein jäädä aikuisilta huomaamatta. Nummisen (2005) mukaan lasten maailmankuva rakentuu merkityssuhteissa, jotka ovat muodostuneet eri toimintojen vaikutuksesta. On hyvä huomioida taustasyitä, jotka vaikuttavat lasten ajatteluun. Tässä kandidaatintutkielmassa pohdin kiintymyssuhteen, mallioppimisen, moraalien kehityksen kautta empatian sekä lasten omien representaatioiden vaikutusta lasten tekemissä merkityksenannoissa. Lasten tekemät merkityksenannot kuvasivat 5–6-vuotiaiden kykyä ajatella vanhemmuuden roolien jakautuneisuutta, vanhemmuuden yhteisöllisyyden hyötyjä sekä hoivan ja huolenpidon ilmentymistä ihmisen luonnollisena tarpeena.

Samppalan ja Rähän (2016) etnografinen tutkimus muutoksenalaisista oppilaiden ja opettajien paljastuneista kokemuksista sisältää neljä kohtaa, jotka tulisi huomioida kouluja yhdistettäessä. Niin kuin Samppala ja Rähä (2016) ehdotan oman kandidaatintutkielmani pohjalta kolmea kehotusta, joiden avulla lasten tekemät merkityksenannot ja havainnot hoivasta ja huolenpidosta voisivat

olla näkyvämmiin esillä esimerkiksi vanhempien, varhaiskasvattajien sekä hoivasta ja huolenpidosta kiinnostuneiden elämässä. Jotta voisimme ymmärtää hoivan ja huolenpidon moninaisuutta sekä monimutkaisuutta, on hyvä myös kuulla pienten ihmisten ajatuksia. Kohdistan neuvoni vanhemmille, varhaiskasvattajille sekä kaikille hoivasta ja huolenpidosta kiinnostuneille.

1. Kysy uteliaasti ja avoimesti lapsen mielipiteitä hoivasta ja huolenpidosta

Lapsen avoin kohtaaminen ja mielipiteiden kuuleminen ovat tärkeitä asioita, jotka tarjoavat uusia näkemyksiä hoivan ja huolenpidon tarkasteluun. Kankaan (2017) mukaan lasta ei pitäisi nähdä ensisijaisesti vain hoivan ja huolenpidon passiivisena kohteena, jonka elämä rakentuu vanhempien, kasvatuksen ammattilaisten ja instituutioihin vaikutuksesta. On tärkeää, että myös lapset pääsisivät jakamaan mielipiteitään hoivasta ja huolenpidosta. Lapsilla voi olla erilaisia ratkaisuehdotuksia esimerkiksi siihen, miten asioita voisi tehdä totutusta poikkeavalla tavalla. Käytännölliset kysymykset ja lapsen mukaan ottaminen erilaisiin hoitotilanteisiin todennäköisemmin lisää vanhemman sekä lapsen välistä vuorovaikutusta, mutta ennen kaikkea lapsen tietoisuutta hoivan ja huolenpidon moninaisuudesta.

2. Anna lapsella mahdollisuus tuoda ajatuksensa esiin

Kysymisen ja mielipiteen ilmaisun lisäksi on tärkeää, että lapset saisivat rohkeasti tuoda ajatuksiaan ja tunteitaan esiin erilaisissa tilanteissa. Franska, Rippstein ja Ylikojola (2021) painottavat, että aikuisen olisi tärkeä tarttua lapsen aloitteisiin ja vahvistaa sekä sanoittaa lapsen viestejä. On tärkeää sallia lapselle mahdollisuus ottaa kantaa ja kommentoida. Esimerkiksi vauvanhoitotilanteessa äidin ja isän hoivavastuita pohtiessa tai vauvan itkun riittävässä huomioimisessa lasten ajatukset ja ehdotukset saattavat olla hyödyllisiä ja tärkeitä huomioitavia näkökulmia. Usein lapsilla saattaa olla paljon erilaista tietoa, joka ei välttämättä näy päälle päin. Avoimen ilmapiirin luominen ja keskustelu esimerkiksi hoivatilanteista voi saada lapsen jakamaan arvokkaita ajatuksia.

3. Opi uutta lapsen arvokkaista ajatuksista ja työstä mahdollisesti omia näkemyksiäsi

Hoiva ja huolenpito ovat erottamaton, luonnollinen ja erityisen inhimillinen osa ihmisen elämää. Hoivaa ja huolenpitoa ei voi sulkea pois ihmisen toiminnasta. Lasten havainnot tarjoavat arvokkaita näkökulmia hoivan ja huolenpidon ymmärtämiseen. Joskus asioista on hyvä kysyä myös itse hoivankohteilta, eikä vain pelkästään hoivanantajilta. Lapsilla saattaa olla arvokkaita ajatuksia, joiden avulla aikuinenkin voi tarkastella ja jäsentää omaa toimintaansa ja näkemyksiään. Aikuiset voivat vastaavasti oppia lapsilta ja lapset voivat antaa aikuisille hyviä malleja siihen, miten esimerkiksi vanhemmat voisivat yhdessä hoivata lasta erilaisilla tavoilla. Gilmoren (2014) mukaan lapset voivat opettaa aikuisia elämään hetkessä, rakastamaan ehdoitta, tekemään kysymyksiä ja olemaan avoin sekä luova. Usein pienet lapset kuuntelevat erilaisia näkökulmia, ovat hyväksyviä ja pohtivat uusia tapoja tehdä asioita eri tavoin (Gilmore, 2014). On siis monta syytä, miksi lapsilta oppiminen on hyödyllistä. Lapsien tapaan myös aikuiset kasvavat ja kehittyvät. Joskus omien näkemyksien pohtiminen ja itsensä kehittäminen tosin vaativat pysähtymistä, sitä voimme oppia lapsilta. Käytännöllisenä esimerkkinä lasten koti- ja roolileikkien seuraaminen voi tarjota arvokkaita oivalluksia, joiden kautta hoivan ja huolenpidon elementit saattavat nousta vahvasti esille. Näin ollen lasta ja lapsen toimintaa on hyvä seurata pohtivalla tavalla.

Vaikka nämä kolme kehotusta suosittelevat huomioimaan lapsen näkökulman sekä lasten havaintojen ja merkityksenantojen tärkeyden, on myös huomioitava, että lasta ei voi velvoittaa tarjoamaan ratkaisuehdotuksia esimerkiksi vanhempien keskinäisiin hoivan ja huolenpidon ongelmiin tai erimielisyyksiin. Sen sijaan rennolla keskustelulla ja yhteisellä ihmettelyllä lasten merkityksenantojen ja havaintojen näkyväksi tekeminen ovat tärkeitä huomioitavia asioita.

Tronto (1993, viitattu Anttonen & Zechner, 2009) luonnehtii, että hoivaa voidaan ajatella lajityypillisenä toimintana, johon sisältyvät kaikki ne asiat, joiden avulla voimme kohentaa, jatkaa sekä ylläpitää maailmaamme, jotta pystyisimme elämään parhaalla mahdollisella tavalla. Tronto (1993, viitattu Anttonen & Zechner, 2009) huomauttaa myös, että maailma, jota kohennamme, jatkamme ja

ylläpidämme, on itsemme, ruumiimme, ympäristömme ja kaiken sen kokonaisuuden monimutkaisuuden elämää ylläpitävä verkko. Näiden luonnehdintojen perusteella hoiva ja huolenpito olisi hyvä nähdä voimana, johon kumuloituvat elämän inhimillisyyden elementit. Anttonen ja Zechner (2009) tarkentavat, että Tronton (1993, viitattu Anttonen & Zechner, 2009) luonnehdinnan mukaan hoiva on näin ollen paljon muutakin kuin vain ihmisten välistä vuorovaikutusta tai velvoittava työnmuoto. Lapset ja lasten ajatukset mukautuvat Tronton (1993, viitattu Anttonen & Zechner, 2009) ajatukseen hoivan monimuotoisuudesta. Vaikka tässä kandidaatintutkielmassa lasten vastaukset saattoivat olla jokseenkin itsestäänselvyyksiä, vastaukset avaavat silti ikkunoita pienen lapsen maailmaan ja siihen, mitä 5–6-vuotiaat lapset ajattelevat hoivasta ja huolenpidosta. Lasten tekemistä merkityksenannoista voi havaita, että vaikka äiti on tärkeässä roolissa inhimillisen toiminnan toteuttajana myös isän rooli ja vanhemmuuden yhteisöllisyyden havaitseminen ovat merkittäviä suunnannäyttäjiä, jotka Tronton (1993, viitattu Anttonen & Zechner, 2009) luonnehdintaa mukaillen voivat kohentaa, jatkaa ja ylläpitää maailmaa.

6.1 Tutkimuksen eettisyys

Eettisten periaatteiden noudattaminen on tärkeä osa tieteellistä tutkimusta. Vilka (2020, Tutkimuseettinen neuvottelukunta [Tenk], 2012 mukaan) kertoo, että hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää avoimuutta, vastuullisuutta sekä tarkkuutta niin tiedon esittämisessä kuin tutkimustulosten arvioinnissa. Kandidaatintutkielmassani pyrin hyvään tieteelliseen käytäntöön ja eettisten periaatteiden noudattamiseen niin tutkimusaineiston hankinnassa, käsittelyssä kuin tutkimukseni rakentamisessa.

Kandidaatintutkielmassani eettiset periaatteet ja lähtökohdat otettiin erityiseen huomioon, sillä tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat alle 18-vuotiaita. Tenkin (2019) ohjeistuksen mukaan alaikäiselle on annettava tietoa tutkimuksesta ymmärrettävällä tavalla ja huoltajan tai laillisen edustajan hyväksynnän lisäksi alaikäisen tutkittavan suostumus ja halu osallistua tutkimukseen on ensisijainen. Jokaisen tutkittavan ja huoltajan kanssa kävimme yhteisesti läpi tutkimuksen tarkoituksen, haastattelun etenemisen sekä sisällön. Huoltaja sekä tutkittava allekirjoittavat vielä alle 18-vuotiaita koskevan

suostumuslomakkeen suostumuksena tutkimukseen osallistumisesta. Lapset allekirjoittivat suostumuslomakkeen osaamallaan tavalla, esimerkiksi kirjoittaen nimestään joitain kirjaimia tai koko nimen. Tutkittavat saivat esittää kysymyksiä missä tahansa haastattelun vaiheessa ja kaikkiin haastattelukysymyksiin ei ollut pakko vastata. Halutessaan tutkittavat saivat myös keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen. Tutkittaville ja huoltajille kerrottiin myös, että haastattelun litteroitu ja anonymisoitu data arkistoidaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon (FSD) ja haastattelun videotallenteet hävitetään 5 vuoden kuluttua. Kaikki henkilökohtaiset tiedot, kuten yhteystiedot arkistoitiin erillisinä haastatteluaineistoina ja ne hävitetään Juliene Madureira Ferreiran kansainvälisen tutkimuksen päätyttyä. Yksityiskohtaisten tietojen kertomisen tutkittavalle sekä huoltajalle on edellytys, jotta tutkittavalla sekä huoltajalla on selkeä käsitys siitä, mihin he ovat osallistumassa.

Vuoren (2023) mukaan tutkimuksessa tulisi huomioida jokaisen tutkittavan ihmisarvo, yksityisyys ja itsemääräämisoikeus. Vuori (2023) mainitsee myös, että tärkeä eettinen periaate on välttää aiheuttamasta vahinkoa, riskejä tai haittaa tutkittaville, muille tutkimuskohteille tai yhteisöille. Kandidaatintutkielmani täyttää kaikki edellä mainitut kriteerit tutkimuksen toteutuksesta. Aineistonkäsittelyssä noudatettiin erityistä huolellisuutta ja kaikki haastatteludata säilytettiin erillisellä muistitikulla, joka yhdessä suostumuslomakkeiden kanssa annettiin kansainvälisen tutkimuksen päätutkija Juliene Madureira Ferreiran haltuun. Kandidaatintutkielmassani hyödynsin vain litteroitua haastatteludataa ja litteraatiodata oli käytössäni vain kandidaatintutkielman kirjoittamisen ajan, jonka jälkeen kaikki data poistui käytöstäni.

6.2 Jatkotutkimusideat

Kandidaatintutkielmani tarjosi tietoa siitä millaisia merkityksenantoja 5–6-vuotiaat lapset muodostivat havainnoidessaan hoivaa ja huolenpitoa haastatteluvideon pohjalta. Tutkimus tarjosi näkökulmia siihen, miten lapset näkevät vauvan tarpeiden vastaanottajana ja äidin hoivanantajana. Tutkimuksessa nousi esiin erityisesti isän rooli ja lasten ehdotuksena hoivatyön jakautuminen molempien vanhempien kesken tasavertaisesti. Täten jatkotutkimusideoina ehdotan tutkimuksen laajentamista lapsen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietämykseen

vanhempien rooleja tarkasteltaessa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietämystä on mielekästä tutkia esimerkiksi lapsen tasa-arvo ja yhdenvertaisuustietämyksen kehityksen ja yhteiskunnallisten muutosten näkökulmasta. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta voi käsitellä esimerkiksi historiallisten muutosten dialogina ja arvojen muuntautumisena eri aikakausina. Toisena jatkotutkimusideana ehdotan lapsen empatian ymmärryksen kehittymisen tarkastelua hoivakontekstissa tarkemmin. Tässä tutkimuksessa käsittelin empatiaa vain yhtenä vaikuttavana osatekijänä, mutta lapsen empatian kehitystä olisi tarpeellista tutkia myös laajempina kokonaisuutena ja monipuolisempina osana lapsen kehitystä. Empatian ymmärryksen kehitys on kuitenkin tärkeä osa-alue lapsen kehityksessä, mikä luo juuret lapsen tunne-elämän kehitykselle ja yksilön omien kognitioiden tutkiskelulle sekä säätelylle aikuisuudessa.

LÄHTEET

- Abraham, E., Hedler, T., Shapira-Lichter, I., Kanat-Maymon, Y., Zagoory-Sharon, O & Feldman, R. (2014). Father's brain is sensitive to childcare experiences. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS)*, 111(27).
<https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1402569111>
- Ahokas, M. (2015). Bandura (1977): Social learning theory.
<https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/sosiaalipsykologia/bandura.htm>
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M.C., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment. A psychological study of the strange situation*. Psychology Press Classic Editions.
- Anttonen, A., Valokivi, H. & Zechner, M. (2009). Johdanto. Teoksessa A. Anttonen., H. Valokivi. & M. Zechner (toim.), *Hoiva, tutkimus, politiikka ja arki* (s. 7–16). Vastapaino.
- Anttonen, A. & Zecher, M. (2009). 2. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa A. Anttonen., H. Valokivi. & M. Zechner (toim.), *Hoiva, tutkimus, politiikka ja arki* (s. 16–53). Vastapaino.
- Austrian, S. G. (2008). Adolescence. Teoksessa N. F. Cincotta., P. J. Kolb. & T. Mandelbaum. *Developmental Theories Through the Life Cycle* (2. painos, s. 133-199). Columbia University Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman and Company.
- Bischof-Köhler, D. (2012). Empathy and self-recognition in phylogenetic and ontogenetic perspective. *Emotion Review*, 4(1), 40–48.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and Loss. Observations to be Explained. *Volume 1. Attachment*. Penguin Books.

- Breiner, H., Ford, M. & Gadsden, V.L. (2016). *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8*. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. National Academies Press.
- Crittenden, P.M. (1997). Truth, error, omission, distortion, and deception. The application of attachment theory to the assessment and treatment of psychological disorder. Teoksessa S.M.C. Dollinger., L.F, DiLalla. (toim.), *Assessment and intervention across the lifespan* (s. 35–76). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. & Morris, A. (2011). Empathy-related responding in children. Teoksessa M. Killen. & J. G. Smetana (toim.), *Handbook of Moral Development* (s. 517–549). Psychology Press.
- Franska, J., Rippstein, K. & Ylikojola, L. (2021). 3. Huomaa minut! Teoksessa A. Paasivirta. & M. Väistö (toim), *Pienten lasten turvallinen osallisuus*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 14–17. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/05/lskl-Pienten-lasten-turvallinen-osallisuus.pdf>
- Geangu, E. (2015). Empathy during early childhood across cultures, development of. Teoksessa J. D. Wright (toim.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (s. 549–553). Elsevier.
- Gilmore, H. (2014). 6 Lesson Kids Can Teach Adults. PsychCentral. <https://psychcentral.com/pro/child-therapist/2014/07/6-lessons-kids-can-teach-adults#1>
- Harvey, K. (2023). Medieval baby care. AEON. <https://aeon.co/essays/medieval-babycare-from-breastfeeding-to-developmental-toys>
- Haukkamaa, K. (2000). Isä ja raskaus. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 116(14), 1481–1482. <https://www.duodecimlehti.fi/duo91648>
- Hirsjärvi, S. (1983). Kasvatustieteen käsitteistö. Otava.
- Hirsjärvi, S. (2004). 5 Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa S. Hirsjärvi., P. Remes. & P. Sajavaara. *Tutki ja kirjoita* (s. 114–122). Gummerus kirjapaino.
- Hoffman, M. (2008). Empathy and prosocial behaviour. Teoksessa M. Lewis, J. M. Haviland-Jones. & L. Feldman Barrett (toim.), *Handbook of Emotion* (s. 440–455). The Guilford Press.

- Horstman, L. I., Riem, M. E., Alyousefi-van Dijk, K., Lotz, A. M., Bakermans-Kranenburg, M. J. (2021). Fathers' involvement in early childcare is associated with amygdala resting-state connectivity. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*. *Oxford Academic*, 17(2), 198–205. <https://doi.org/10.1093/scan/nsab086>
- Jussila, H. (2023). *Vanhemmuuden tukeminen on lastensuojelutyön ydintä*. Parempaa lastensuojelua. <https://www.parempaalastensuojelua.fi/fi/uutinen/vanhemmuuden-tukeminen-on-vaikuttavan-lastensuojelutyon-ydinta>
- Jyväskylän yliopiston koppa. (2015). Määrällinen analyysi. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/maarallinen-analyysi>
- Kangas, J. & Brotherus, A. (2017). Osallisuus ja leikki varhaiskasvatuksessa - ”Leikittäisiin ja kaikki olis onnellisia!”. Teoksessa A. Toom., M. Rautiainen. & J. Tähtinen. (toim.), *Toiveet ja todellisuus: Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Kasvatusalan tutkimuksia, Suomen kasvatustieteellinen seura, (75), 197–223. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/3b687604-1d7f-40cf-bec1-67ef9caa1133/content>
- Karjalainen, P., Pihlaja, P., Koskenalho, N., Palosaari, O. & Kouvonen, P. (2022). 6. Oppijan erilaiset oppimisympäristöt proaktiivisten keinojen taustalla. Tukea arkeen. Keinoja lasten ja nuorten emotionaalisten, sosiaalisten ja käyttäytymisen taitojen tukemiseksi. Oppaat ja käsikirjat 4. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea_arkeen.pdf
- Kivipuro, K. (2020). Vastuullisen tieteen potkuri. Tieteellisten seurain valtuuskunta. <https://www.tsv.fi/fi/uutiset/vastuullisen-tieteen-potkuri>
- Kohlberg, L. (1984). *The Psychology of Moral Development*. Harpen and Row.
- Korhonen, L. (2021). Kasvu ja kehitys eri-ikäkausina. Duodecim Terveyskirjasto. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00018#s3>
- Lehtonen, J., Valkonen-Korhonen, M. & Karjalainen, P. A. (2018). Syntymän vaikutus lapsen psyykkiseen kehitykseen. *Lääketieteellinen*

- Mannerheim lastensuojeluliitto (MLL). (2023). 5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-1-v/vauvan-sosiaalinen-kehitys/>
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- Michel, S. (2011). The History of Childcare in U.S. Social Awelfare. History project. VCU Libraries. <https://socialwelfare.library.vcu.edu/programs/child-care-the-american-history/>
- Montroy, J. J., Bowles, R. P., Skibbe, L. E., McClelland, M. M. & Morrison, F. J. (2016). The development of self-regulation across early childhood. *Dev. Psychol*, 52(11), 1744–1762.
- Numminen, P. (2005). *Avaa ovi lapsen maailmaan*. Pilot-Kustannus Oy.
- Ornagi, V., Conte, E. & Grazzani, I. (2020). Empathy in Toddlers: The Role of Emotion Regulation, Language Ability, and Maternal Emotion Socialization Style. *Frontiers in Psychology*.
- Peltola, M, Leppänen, J. Davidov, M. (2019). Empatian kehitys varhaislapsuudessa: TSEMP-tutkimus. Tampereen yliopisto. <https://research.tuni.fi/hiplab/empatia/>
- Peltola, M. (2019). Jo alle vuoden ikäinen lapsi tunnistaa kivun toisen ihmisen kasvoilla. Tampereen yliopisto. <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/jo-alle-vuoden-ikainen-lapsi-tunnistaa-kivun-toisen-ihmisen-kasvoilla>
- Roth-Hanania, R., Davidov, M., and Zahn-Waxler, C. (2011). Empathy development from 8 to 16 months: early signs of concern for others. *Infant Behav. Elsevier*, 34(3), 447–458.
- Rusanen, E. (2011). *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Oy Finn Lectura Ab.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). 5.6 Sosiaalinen konstruktivismi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). 3.3.3 Tutkimuksen arviointia – reflektointia. Menetelmäopetuksen tietovaranto Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>
- Schaffer, R. H. (2004). *Child psychology*. Blackwell Publishing.
- Samppala, K. & Räihä, P. (2016). Yhdessä mutta erillään – kahden erilaisen koulun yhdistyminen oppilaiden ja opettajien kokemana. *Kasvatus & Aika*, 10(4), 26–43. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68694/30104?acceptCookies=1>
- Sinkkonen, J. (2004). Kiintymyssuhdeteoria-tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 120(15), 1866–73. <https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>
- Sinisalo, H. & Veistola, S. (2023). Yhteistyö, sosiaalisuus ja yhteisöllisyys ovat ihmisten valtteja myös lasten hoidossa. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2023/01/10/yhteistyö-sosiaalisuus-ja-yhteisöllisyys-ovat-ihmisten-valtteja-myös-lasten-hoidossa/>
- Spitz, R. A. (1975). *Elämän ensimmäinen vuosi. Psykoanalyttinen tutkimus objektisuhteiden normaalista ja häiriintyneestä kehityksestä*. Gummerus.
- Tieteen termipankki. (2015). Sosiaaliset representaatiot. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Sosiaalipsykologia:sosiaaliset_representaatiot
- Tieteen termipankki. (2023). Empatia. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys%3Aempatia>
- Tronto, J. (1993). *Moral Boundaries. A political argument for an ethic of care*. Routledge.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tenk). (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/EETTISET%20PERIAATTEET_TENKIN%20HYV%20C3%84KSYM%20C3%84%20LUONNOS_7.5..pdf

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tenk). (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>
- Ungerson, C. (1990). *Gender and caring. Work and welfare in Britain and Scandinavia*. Harvester Wheatsheaf.
- Vilkka, H. (2020). Eettiset lähtökohdat tekstile. *Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas*. PS-Kustannus.
- Vuori, J. (2023). Tutkimuseettikka ihmistieteissä. Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimuseettikka/tutkimuseettikka-ihmistieteissa/>

7 LIITTEET

Liite A Tutkimuskutsu

Haluaisitko ansaita leffalipun ja auttaa samalla tiedettä?

Haluaisimme kutsua sinut osallistumaan tutkimukseemme, jossa tarkastellaan huolenpidon kehittymistä Suomessa asuvissa perheissä.

Tutkimus on osa kansainvälistä tutkimusprojektia, jonka tavoitteena on edistää ymmärrystämme hoidosta/huolenpidosta Suomessa. Osallistujat saavat elokuvalipun.

Lisätietoja saat lähettämällä viestin:
juliaana.sakari@tuni.fi

Etsimme osallistujia:

- Lapset: 5-11 -vuotiaat

Osallistu henkilökohtaiseen haastatteluun

OSALLISTUJAT SAAVAT AJANKÄYTÖSTÄÄN ELOKUVALIPUN.

Liite B Tutkimuskutsun Facebook-viesti

Moikka! 🌸 ✨

Oletko aina halunnut ottaa osaa kansainväliseen tutkimukseen ja sinulla on 5–11-vuotiaita lapsia? Mikäli vastasit kyllä, niin olet juuri etsimämme henkilö. Tässä tutkimuksessa lapsellasi on ainutkertainen tilaisuus osallistua kansainväliseen tutkimukseen ja päästä auttamaan tiedettä. Palkkioksi lapsesi saa ilmaisen leffalipun. Mikäli kiinnostuksesi heräsi ja haluaisit lapsesi osallistuvan, niin otathan rohkeasti yhteyttä. Haastattelut tapahtuvat Tampereella!

Tarkemmat tiedustelut tutkimukseen liittyen: juliaana.sakari@tuni.fi

Huom. Jos itselläsi ei satu olemaan kyseiseen ikäryhmään sopivia lapsia ja satut tietämään henkilön, jolla on niin ilmoitusta saa vapaasti jakaa eteenpäin! 😊

Liite C Suostumuslomake

Suostumus tieteelliseen tutkimukseen osallistumisesta

Lapseni tahtoo osallistua yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen. Olen saanut tiedotteesta kirjallista tietoa tutkimuksesta, ja minulla on ollut mahdollisuus ja oikeus pyytää vastauksia tutkimusta koskeviin kysymyksiini hankkeen tutkijoilta.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen selvillä siitä, että minulla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta sekä oikeus peruuttaa lapseni osallistuminen tutkimukseen joko väliaikaisesti tai lopullisesti milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän, että tutkimuksen aikana kerättäviä henkilötietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Ymmärrän, että anonymisoitujen tiedot arkistoidaan.

Allekirjoituksellani vahvistan vapaaehtoisen suostumukseni tähän tutkimukseen osallistumisesta.

Paikkakunta ja päivämäärä:

Lapsen nimi isoin kirjaimin

Lapsen kirjoittama nimi/nuoren allekirjoitus

Laillisen huoltajan puhelinnumero

Laillisen huoltajan sähköpostiosoite

Vanhemman tai laillisen huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys isoin kirjaimin